

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETO
TEISĖS KATEDRA**

**ALVYDA DERBUTAITĖ
APLINKOSAUGOS TEISĖ**

**AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPO REIKŠMĖ ES APLINKOS
TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Lekt. dr. Linas Meškys
pedagoginis vardas, moksl. laipsnis, vardas, pavardė

Kaunas 2016

TURINYS

ĮVADAS	4
1. APLINKOS TEISĖS PRINCIPAI, JŲ SAMPRATA IR REIKŠMĖ.....	8
1.1. Aplinkos teisės principų samprata	8
1.2. Aplinkos teisės principų reikšmė	12
2. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPAS – VIENAS ESMINIŲ EUROPOS SĄJUNGOS APLINKOS TEISĖS PRINCIPŲ	14
2.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo samprata.....	14
2.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo turinys ir reikšmė.....	16
3. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPŲ ĮTVIRTINIMAS.....	19
3.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Europos Sąjungos teisėje	19
3.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Lietuvos Respublikos aplinkos teisėje	20
4. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPŲ SANTYKIS SU KITAIS APLINKOS TEISĖS PRINCIPAIS IR PROPORCINGUMO PRINCIPU.....	23
4.1. Santykis su darnaus vystymosi principu	23
4.2. Santykis su atsargumo ir prevencinių veiksnių principais.....	25
4.3. Santykis su geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo principu....	27
4.4. Santykis su integracijos principu	28
4.5. Santykis su žalos šaltinio principu.....	30
4.6. Santykis su principu „teršėjas moka“	31
4.7. Santykis su proporcingumo principu	32
5. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPAS TEISMŲ PRAKTIKOJE.....	34
5.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymo Lietuvos Respublikos teismuose ypatumai	34
5.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymas Europos Sąjungos teismų praktikoje	36
6. AUKŠTO LYGIO APLINKOS APSAUGA IR KITOS SOCIALINĖS – EKONOMINĖS VERTYBĖS	44
6.1. Aukšto lygio aplinkos apsaugos santykis su žmonių sveikatos apsauga.....	44
6.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtaka ekonominiam augimui	46
IŠVADOS	48
PASIŪLYMAI	50

LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	51
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	60
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	61
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	62

IVADAS

Šiuolaikiniame pasaulyje sparčiai augant pramonei, gamybai, ekonomikai bei techninei pažangai, yra neapsakomai svarbu užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį, nes aplinka, kurioje gyvename, turi neabejotiną įtaką kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybei bei sveikatai. Ilgą laiką buvo manyta, jog pagrindinės visuomenės vertybės yra auganti pramonė, gamyba bei ekonomika, todėl aplinkos apsaugai nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Aplinka buvo vis labiau teršiama, gamtos išteklių naudojami be saiko, ėmė nykti miškai, augalai, gyvūnai, aplinka pradėjo kelti pavojų ir žmonių sveikatai. XX amžiaus antroje pusėje, stipriai išaugus neigiamo poveikio aplinkai mastui, aplinkos apsauga tapo viena iš prioritetinių sričių kiekvienoje šalyje.

Tiriama problema. Magistro baigiamojo darbo temos „Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmė ES aplinkos teisėje“ mokslinė problematika kyla iš netikslaus aukšto aplinkos apsaugos lygio principo aiškinimo. Pati aukšto aplinkos apsaugos lygio sąvoka Europos Sąjungos teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžta, todėl yra suprantama ir interpretuojama skirtingai.

Taip pat problematika atsiranda dėl aukšto aplinkos apsaugos lygio principo pernelyg glaudaus santykio su kitais teisės principais. Aukštas aplinkos apsaugos lygis neretai yra suprantamas kaip kitų aplinkos teisės principų siekis ir sudedamoji dalis, todėl kaip atskiras principas jis ne visada yra įvardijamas.

Dar viena problema, kylanti nagrinėjant magistro baigiamojo darbo temą, yra tai, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas tiesiogiai yra įtvirtintas tik Europos Sąjungos teisės aktuose ir taikomas Europos Sąjungos teismų praktikoje. Kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių, tarp jų ir Lietuvos Respublikos, teisės aktuose bei teismų praktikoje tiesioginio šio principo įtvirtinimo ir taikymo nėra.

Baigiamojo darbo aktualumas. Magistro baigiamojo darbo tema „Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmė ES aplinkos teisėje“ yra labai aktuali, nes minėti neigiami reiškiniai ir procesai pradėjo kelti žmogaus susirūpinimą dėl pavojaus aplinkai bei jų pačių sveikatai, todėl tapo neapsakomai svarbu spręsti aplinkos apsaugos problemas ir užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį.

Formuojantis aplinkos apsaugai ir aplinkos teisei kartu susiformavo ir aplinkos teisės principai, tarp jų ir aukšto aplinkos apsaugos lygio principas. Šie principai yra suformuluoti Europos Sąjungos programiniuose dokumentuose.¹ Pagrindiniai aplinkos teisės principai yra:

- 1) aukšto aplinkos apsaugos lygio principas;
- 2) darnaus vystymosi principas;

¹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, Nr. C 326/1 (2012).

- 3) integracijos principas;
- 4) atsargumo ir prevencinių veikslių principai;
- 5) žalos šaltinio principas;
- 6) principas „teršėjas moka“.

Vienu svarbiausių aplinkos teisės principu yra laikytinas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, kuris ne tik reikalauja išlaikyti esamą aplinkos kokybės būklę, bet ir imtis įvairių prevencinių veikslių, kad mus supanti aplinka būtų maksimaliai apsaugota bei nuolat gerinama. Šį principą yra būtina aptarti iš esmės, nes mokslinės literatūros ir žinių apie šį aukšto aplinkos apsaugos lygio principą ir jo įgyvendinimą teisės doktrinoje nėra pakankamai daug.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Šio magistro baigiamojo darbo temos naujumą akcentuoja, tai jog pasirinktos tyrimui problemos yra menkai išnagrinėtos. Nors aukšto aplinkos apsaugos lygio principas Europos Sąjungos teisėje įtvirtintas buvo jau pakankamai seniai, tačiau teisinių tyrimų, skirtų šio principo analizei, teisinėje literatūroje yra nedaug.

Aplinkos teisės principus ir problemas šioje srityje nagrinėjo užsienio autoriai, tokie kaip: Richard Macrory, Ian Havercroft, Ray Purdy², Alexandre Charles Kiss, Dinah Shelton³, Nicolas de Sadeleer⁴ ir kiti. Lietuvos Respublikoje aplinkos apsaugos principai buvo aptarti Rasos Ragulskytės – Markovienės⁵, Eduardo Monkevičiaus⁶, Lino Meškio⁷, Indrės Žvaigždinienės⁸ ir kitų autorių.

Akcentuotina yra tai, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas minėtų autorių darbuose buvo tik fragmentiškai aptartas. Taigi, teisinėje plotmėje aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymo ir įgyvendinimo problematika detalai išanalizuota nėra. Lietuvos Respublikos teisėkūroje bei praktikoje nei teoriniai, nei praktiniai aukšto aplinkos apsaugos lygio principo aspektai išvis plačiau nagrinėti nebuvo. Atsižvelgiant į tai, yra būtina giliau ir išsamiau išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sampratą bei reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje.

² Richard Macrory, Ian Havercroft ir Ray Purdy, *Principles of European environmental law* (Groningen: Europa Law Pub., 2004) ir kt.

³ Alexandre Charles Kiss, Dinah Shelton, *Guide to International Environmental Law* (Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Pub., 2007) ir kt.

⁴ Nicolas de Sadeleer, *Environmental Principles – From Political Slogans to Legal Rules*, (Oxford: Oxford University Press, 2002) ir kt.

⁵ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais*, (Vilnius: Eugrimas, 2005), Rasa Ragulskytė – Markovienė, “Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos”, *Teisė* (2011) ir kt.

⁶ Eduardas Monkevičius et al., *Aplinkosaugos teisė*, (Vilnius: Justitia, 2011), Eduardas Monkevičius, “Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos”, *Jurisprudencija* (2008) ir kt.

⁷ Linas Meškys, “Europos Sąjungos aplinkosaugos principas “teršėjas moka” įgyvendinimas Lietuvos Respublikos teisės sistemoje”, *Jurisprudencija* (2006).

⁸ Indrė Žvaigždinienė, “Aplinkos apsauga žmogaus teisių kontekste”, *Teisė* (2011) ir kt.

Tyrimo objektas - aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmė Europos Sąjungos aplinkos teisėje. Darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sampratos ir jo reikšmės Europos Sąjungos aplinkos teisėje analizei, taip pat iš čia kylančių teisinių problemų atskleidimui.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmės Europos Sąjungos aplinkos teisėje probleminius aspektus.

Tiksliui pasiekti bus keliami šie **uždaviniai**:

- 1) Išanalizuoti aplinkos teisės principus, jų sampratą ir reikšmę;
- 2) Išnagrinėti aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, jo reikšmę bei turinį;
- 3) Išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimą ir praktinį taikymą Europos Sąjungos šalyse ir Lietuvos Respublikoje;
- 4) Atskleisti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykį su kitais aplinkos teisės principais, proporcingumo principu bei kitomis socialinėmis – ekonominėmis vertybėmis;
- 5) Išanalizuoti teismų praktiką, susijusią su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu.

Tyrimo metodika. Atliekant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmės Europos Sąjungos aplinkos teisėje analizę bus naudojami įvairūs moksliniai tyrimo metodai. Pagrindinis metodas, kuris bus naudojamas šiame darbe yra analizės metodas. Analizės metodo pagalba bus analizuojami teisės aktai, mokslinė literatūra, teismų praktika ir kiti rašytiniai šaltiniai, kurie yra aktualūs nagrinėjamai temai atskleisti. Teisinių dokumentų analizės metodu bus nagrinėjami galiojantys Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos aplinkos teisės aktai bei kiti teisiniai dokumentai. Lingvistinis metodas padės atskleisti darbe nagrinėjamų teisės normų ir teisinių sąvokų prasmę. Šis metodas bus taikomas analizuojant aplinkos teisės principų, tarp jų ir aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sąvokas. Lyginamuoju metodu aukšto aplinkos apsaugos lygio principas bus lyginamas su kitais aplinkos teisės principais. Lyginant šiuos principus tarpusavyje atskleidžiamas jų santykis bei aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtaka kitiems aplinkos teisės principams. Taip pat šis metodas bus naudotas lyginant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą su kitomis socialinėmis – ekonominėmis vertybėmis bei analizuojant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos Respublikos teismų praktiką. Loginis – analitinis metodas baigiamajame magistro darbe bus naudojamas aiškinant teisės normų turinį, darant apibendrinimus bei rašant išvadas. Sisteminiu metodu bus sisteminama gauta informacija, nustatomas teisės principų tarpusavio ryšys, schematinės analizės, daromos išvados. Apibendrinimo metodu bus parengtos magistro baigiamojo darbo išvados.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudarys įvadas, šešios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių bei anglų kalbomis bei santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

Pirmoje dalyje bus nagrinėjami aplinkos teisės principai, jų samprata bei reikšmė. Antroje dalyje bus analizuojamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, bus nagrinėjama principo samprata, atskleidžiamas jo turinys bei reikšmė. Trečioje dalyje bus nagrinėjamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos aplinkos teisėje. Ketvirtoje dalyje bus analizuojamas nagrinėjamo principo santykis su kitais aplinkos teisės principais bei proporcingumo principu. Penktoje dalyje bus analizuojama su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu susijusi teismų praktika. Šeštoje dalyje bus atskleidžiamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykis su kitomis socialinėmis – ekonominėmis vertybėmis.

Ginamasis teiginys - aukšto aplinkos apsaugos lygio principas turi ypatingą reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje, tačiau šio principo aiškinimas, teisinis reglamentavimas ir teismų atliekamas šio principo taikymas praktikoje nėra tinkami ir pakankami.

1. APLINKOS TEISĖS PRINCIPAI, JŲ SAMPRATA IR REIŠMĖ

Prieš pradėdant analizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje, visų pirma tikslinga būtų išnagrinėti aplinkos teisės principus bendroje visumoje. Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra suformuluoti principai, kuriais reikia remtis įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką. Tik išsamiai išanalizavus visų šių aplinkos teisės principų bendrą sampratą bei reikšmę, galima aiškiai suvokti ir tiksliai išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principą. Šiame skyriuje bus analizuojama, kas yra laikoma aplinkos teisės principais, kokia yra aplinkos teisės principų samprata bei reikšmė.

1.1. Aplinkos teisės principų samprata

Atliekant aplinkos teisės principų sampratos analizę, visų pirma reikia išnagrinėti pačius pagrindus - pamatinius teisės dėsnius, t. y. teisės principus, ir atlikti jų lingvistinę analizę.

Pačią sąvoką „teisės principas“ sudaro dviejų žodžių junginys – teisė ir principas. Pirmas minėto žodžių junginio dėmuo nurodo socialinės tikrovės – teisės – sritį, taigi, žymi antrojo sąvokos dėmens prasmės kontekstą ir jo ypatybes šioje socialinės tikrovės dalyje.⁹ Antrasis sąvokos dėmuo - principas. Žodis principas, kilęs iš lotynų kalbos, kurioje žodis „*principium*“ reiškia pradžia, kilmę, pagrindą, dėsni, elementą.¹⁰

Tarptautinių žodžių žodyne žodis principas apibūdinamas kaip: „įsitikinimas, lemiantis žmogaus santykių su tikrove, jo elgesio ir veiklos normas“, „pagrindinė kurios nors teorijos, koncepcijos idėja, pradinis teiginys“, „svarbiausioji kurios nors organizacijos (partijos, sąjungos, valstybės, žinybos) struktūros arba veiklos taisyklė“, „pagrindinė kurio nors įrengimo, mechanizmo sandaros arba veikimo savybė“.¹¹ Taigi, remiantis visomis pateiktomis žodžio principas reikšmėmis, galime teigti, jog pačia bendriausia prasme principas tai - pagrindas, kuris determinuoja kitus reiškinius, lemia atitinkamų reiškinių turinį.

Akcentuotina, jog mokslinėje literatūroje egzistuoja skirtingos teisės principų sampratos. Stasys Vansevičius teigia, jog teisės principai yra priskiriami teisinės sąmonės sričiai, vadinasi, jų vieta yra šalia kitų teisinės sistemos elementų, o ne pačioje teisės sistemoje.¹² Tuo

⁹ Linas Baublys et al., *Teisės teorijos įvadas* (Vilnius: MES, 2010), 177.

¹⁰ Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija*, (Vilnius: Justitia, 2004), 148.

¹¹ Vytautas Kvietkauskas, *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985), 399.

¹² Stasys Vansevičius, *Valstybės ir teisės teorija* (Vilnius: Justitia, 2000), 99.

tarpu Egidijaus Kūrio nuomonė šiek tiek skiriasi, autorius pabrėžia svarbų ir ypatingą principų vaidmenį teisiniame procese.¹³

Užsienio autorius, žymus teisės teoretikas Herbert Lionel Adolphus Hart teigia, jog teisės principai nėra konkrečios elgesio taisyklės. Jie, anot H Herbert Lionel Adolphus Hart, yra platūs ir nekonkretizuoti elgesio standartai. Todėl, Herbert Lionel Adolphus Hart nuomone, teisės sistemoje išskirti teisės principus nėra būtina, nes jiems būdingas neapibrėžtumas.¹⁴

Svarbu pažymėti, jog teisės principų sampratą ir minėtų Lietuvos Respublikos bei užsienio autorių nuomonės plačiai yra išnagrinėjęs Kęstutis Jankauskas. Jis savo daktaro disertacijoje pateikia išvadą, jog „teisės principai – tai teisinės sistemos pamatinės nuostatos, kreipiantieji pradai, kurie dalykiškai ir logiškai apibūdina tai, kas nuo jų priklauso“.¹⁵

Lietuvos teisės moksle teisės principo sąvoka dažnai yra tapatinama su teisės normos, nuostatos, taisyklės sąvokomis, tačiau toks minėtų sąvokų laikymas sinonimais, nėra tikslus. Teisės principai yra suprantami kaip vertybinės orientacijos, pagrindinės bendrojo pobūdžio idėjos ir nurodo, kokio pobūdžio turėtų būti kuriamos teisės normos ar sprendžiama konkreti teisinė byla, kad kiekvienu teisinio reguliavimo atveju būtų įgyvendinami teisės sampratos formuluojami tikslai.¹⁶

Analizuojant teisės principų sampratą, reikia išnagrinėti teisės principų klasifikavimą, pagal tam tikrus kriterijus. Teisės principai gali būti klasifikuojami pagal formavimo pobūdį, išraiškos būdą, juridinę galią, veikimo sritį.

Pagal formulavimo pobūdį teisės principai skirstomi į principus – idėjas bei principus - normas. Principai – idėjos – tai pagrindinės teisinės idėjos, vadovaujantieji pradai, kurie nėra įtvirtinti teisės normoje ar normų grupėje, o atsiranda iš pačios teisės sampratos ir yra priskiriami tik teisinės sąmonės sričiai. Vadinasi, tokie teisės principai yra nepriskiriami normatyviai teisei tikrovei ir negali būti tapatinami su teisės normomis.

Tuo tarpu principais – normomis yra laikomi teisės principai, įtvirtinti vienoje arba keliuose teisės normose. Tokie principai iš pradžių formuojasi kaip teisinės idėjos, o vėliau paverčiami įstatymo normomis. Anot, Alfonso Vaišvilos: „pripažinus ir teisės principų - idėjų įpareigojamą galią, teisės principų - idėjų ir principų - normų skirtumas nustojo būti esminis.“¹⁷

Pagal išraiškos būdą, principai yra skirstomi į rašytinius teisės principus ir nerašytinius teisės principus. Nerašytiniai teisiniai principai susiformuoja visuomenės teisinėje sąmonėje ir

¹³ Egidijus Kūris, „Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas“, *Jurisprudencija*, (2002): 57.

¹⁴ Herbert Lionel Adolphus Hart, *Teisės samprata* (Vilnius: Pradai, 1997) 401.

¹⁵ Kęstutis Jankauskas, „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005), 179.

http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20051017_114820-87997/DS.005.0.01.ETD

¹⁶ Alfonsas Vaišvila, *supra note* 10, p.148.

¹⁷ *Ibid*

nėra įtvirtinti konkrečiame tekste. Tuo tarpu rašytiniai teisės principai glūdi teisės aktų nuostatose.¹⁸

Toliau seka teisinių principų klasifikavimas pagal juridinę galią. Pagal juridinę galią jie skirstomi į turinčius Konstitucijos galią ir esantys žemesnės galios nei Konstitucija. Svarbu pažymėti, jog visi bendrieji teisės principai turi Konstitucijos galią. Bendraisiais teisės principais yra laikomi šie principai:

- 1) įstatymui visi lygūs;
- 2) visų asmens subjektinių teisių santykinumas, išreiškiantis neatskiriamą subjektinių teisių priklausomybę nuo pareigų vykdymo;
- 3) privilegijų (absoliučių teisių) neleistinumas;
- 4) socialinio kompromiso, arba saiko, principas, derinantis priešingus interesus, suteikiantis šiai darnai teisių ir pareigų vienovės pavidalą;
- 5) žmogus nėra priemonė siekti tikslo, o visada - tikslas. Visi gimsta laisvi ir tuo požiūriu yra lygūs;
- 6) įstatymas yra tai, ką tauta per savo atstovus arba per referendumą nustato ir įsako;
- 7) pilietis, paklūstantis įstatymui, turi turėti galimybę priversti laikytis įstatymų ir pačią valstybę, taip pat teisę reikalauti, kad kiti piliečiai laikytųsi įstatymų;
- 8) teisėtumo principas.¹⁹

Svarbu pažymėti, jog Konstitucinę galią, gali turėti ir kiti, bendraisiais teisės principais nelaikomi principai.

Išskiriamos dvi teisės principų funkcijos:

- 1) organizavimo arba koordinavimo;
- 2) verifikavimo.

Per šias funkcijas atsiskleidžia teisės principų reikšmė. Egidijus Kūris teigė, jog „teisės principai determinuoja teisės normas ir jų taikymą, jie yra tarsi „iš viršaus užkraunami“ ant teisės normų ir tokiu būdu užtikrina, kad teisės normos sudarys vieną visumą ir kad vienoje srityse tam tikrų normų veikimas bus apribotas, užtat jis galės būti išplėstas kitose srityse“. Vadinasi, teisės principai užtikrina teisės sistemos darną ir elementų neprieštaringumą.²⁰

Teisės principai, taip pat, yra labai svarbūs, nes remiantis jais galima verifikuoti sprendimų teisėtumą, jų paskirtis yra šalinti teisės normų trūkumus, vertinti ir kurti naujas elgesio taisykles.

¹⁸ Alfonsas Vaišvila, *supra note* 10, p. 148.

¹⁹ *Ibid*

²⁰ Linas Baublys et al. *supra note* 9, p. 193.

Taigi, teisės principai yra labai svarbūs teisės sistemoje ir yra suprantami kaip pagrindai, pamatinės nuostatos, kurios determinuoja kitus reiškinius, lemia atitinkamų reiškinių turinį bei daro įtaką kitiems teisinės sistemos elementams.

Išanalizavus teisės principo sampratą ir reikšmę, galima pereiti prie konkrečios, savarankiškos teisės šakos, šiuo atveju aplinkos teisės, principų nagrinėjimo. Kalbant apie aplinkos teisės principus, svarbu pažymėti, jog aplinkos teisė yra pakankamai naujai susiformavusi ir tam tikra prasme dar tebesiformuojanti teisės šaka. Formuojantis šiai teisės šakai, susiformavo ir aplinkos teisės principai. Pastarieji turi didelę reikšmę ir kuriant, ir taikant aplinkos teisės normas. Jų pagrindinis tikslas yra išsaugoti kaip įmanoma švaresnę ir saugesnę aplinką ateities kartoms.

Svarbu pažymėti, jog aplinkos teisės principai neturi viršenybės vienas kito atžvilgiu. Nagrinėjant konkretų atvejį, kai atsiranda dviejų principų kolizija, yra sprendžiama, kuris interesas minėtu konkrečiu atveju yra svarbesnis. Tačiau aplinkos teisės principai nėra laikomi ir lygiaverčiais.

Akcentuotina, jog tikslaus aplinkos teisės principų sąrašo nėra apibrėžto, tačiau Europos Sąjungos programiniuose dokumentuose yra suformuluoti pagrindiniai aplinkos apsaugos politikos principai.²¹ Šie principai kartu laikomi ir aplinkos teisės principais:

- 1) aukšto aplinkos apsaugos lygio principas;
- 2) atsargumo ir prevencinių veikslių principai;
- 3) žalos šaltinio principas;
- 4) principas „teršėjas moka“;
- 5) integracijos principas;
- 6) darnios raidos principas.

Visi šie teisės principai yra laikomi pirminiais Europos Sąjungos aplinkos teisės šaltiniais. Svarbu pažymėti, jog aplinkos teisės principai yra suformuluoti pakankamai abstrakčiai ir netiksliai, todėl jų reikšmė ir svarba priklauso nuo to, kaip jie atsispindi atskirose priemonėse. Taip pat labai svarbūs yra aplinkos teisės principus įgyvendinantys teisės aktai, kadangi jie formuoja požiūrį į pačius aplinkos teisės principus.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog aplinkos teisės principai yra suprantami kaip privalomo taikymo pamatinės nuostatos ir priemonės, kurių reikia imtis, kad aplinka būtų maksimaliai apsaugota ir išliktų ateities kartoms.

²¹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.132.

1.2. Aplinkos teisės principų reikšmė

Kalbant apie aplinkos teisės principus ir jų raidą, svarbu pažymėti, jog pačia aplinkos apsauga rimčiau susirūpinta buvo tik XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje. Tai lėmė technikos ir mokslo pažanga, intensyvus ekonomikos, pramonės, gamybos augimas, cheminių medžiagų naudojimas. Europos Sąjungoje, kaip ir visame pasaulyje, ėmė nykti miškai, kai kurie gyvūnai ir augalai, mažėti ozono sluoksnis. To pasekoje buvo suvokta, jog reikia imtis rimtų priemonių aplinkai saugoti.

Aplinkos teisės principai, pirmą kartą, buvo įtvirtinti 1987 metais Suvestiniu Europos aktu, kuomet Europos Sąjungos sutartis buvo papildyta. Buvo įtrauktas VII dalies 130 straipsnis. Minėtas straipsnis ir atitinkamos jos dalys įtvirtino aplinkos politikos tikslus, principai, veiksniai, valstybės narių teisė imtis griežtesnių aplinkos apsaugos priemonių, integracijos ir subsidiarumo principai.²² Vėliau šis straipsnis buvo keičiamas ir pildomas naujais principais.

Svarbu paminėti, jog 1992 metais buvo priimta Maastrichto sutartis. Ji įsigaliojo 1993 metų lapkričio 1 dieną. Priėmus minėtą sutartį, aplinkos politika tapo oficialia Europos Sąjungos politikos sritimi. 1997 metais buvo priimta Amsterdamo sutartis. Įsigaliojus šiai sutarčiai 1999 metų gegužės 1 dieną, aukšto lygio aplinkos apsauga tapo vienu iš svarbiausių Europos Sąjungos tikslų, buvo įtvirtintas integracijos principas. 2009 metų gruodžio 1 dieną įsigaliojus 2007 metais pasirašytai Lisabonos sutarčiai, aplinkos politikos vaidmuo buvo sustiprintas.

Šiuolaikiniai Europos Sąjungos aplinkos teisės principai yra įtvirtinti Europos Sąjungos sutartyje ir sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo.²³ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnyje yra įtvirtinti aplinkos apsaugos principai, kurie yra taikomi įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką, tai yra, jau minėti, aukšto aplinkos apsaugos lygio, prevencinių veiksmų, atsargumo, darnaus vystymosi, žalos šaltinio bei „teršėjas moka“ principai.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 2 dalis reglamentuoja, jog Europos Sąjungos aplinkos politika yra siekiama aukšto apsaugos lygio atsižvelgiant į skirtingų Europos Sąjungos regionų būklės įvairovę. Ši strategija yra grindžiama atsargumo principu bei kitais principais, kurie reiškia, kad reikia imtis prevencinių veiksmų, kad žala aplinkai pirmiausia turėtų būti atitaisoma ten, kur yra jos šaltinis, ir kad už žalą aplinkai atlygina teršėjas.²⁴

Nagrinėjant aplinkos teisės principų reikšmę, yra akcentuotina, jog aplinkos apsaugai tapus prioritetine sritimi Europos Sąjungos valstybių narių veikloje, šių principų vaidmuo įgavo

²² Rasa Ragulskytė – Markovienė, “ Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos”, *Teisė* (2011): 94.

²³ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.132.

²⁴ *Ibid*

didžiulę reikšmę. Jie tapo Europos Sąjungos institucijų veiksmų aplinkos apsaugos srityje pagrindu ir juos taikyti tapo privaloma kiekvienai Europos Sąjungos valstybei narei.²⁵

Analizuojant aplinkos teisės principų reikšmę yra nepaprastai svarbu išnagrinėti kiekvieną principą atskirai, aptariant jo turinį, santykį su kitais aplinkos teisės principais. Pavyzdžiui, atsargumo ir prevencinių veiksmų principais yra siekiama išvengti bet kokio neigiamo poveikio ir žalos aplinkai. Darnaus vystymosi principo tikslas yra suderinti tarpusavyje skirtingus šiuolaikinio pasaulio komponentus: aplinką, ekonomiką ir socialinį vystymąsi, kad būtų išsaugoti gamtiniai ištekliai ir ekonominis bei socialinis vystymasis darytų kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai. Integracijos principu yra siekiama, kad vykdant bet kokią veiklą Europos Sąjungoje būtų laikomasi aplinkos apsaugos reikalavimų.

Iš esmės, kiekvienu aplinkos teisės principu yra siekiama bendro tikslo – apsaugoti aplinką nuo žalingų veiksnių, tausoti gamtinius išteklius, švarinti ir gerinti aplinkos kokybę bei išsaugoti aplinką ateities kartoms. Visi šie principai yra nepaprastai svarbūs ne tik taikant teisės normas Europos Sąjungos valstybėse narėse bet ir jas kuriant. Antrinėje teisėje šie principai turi būti sukonkretinami.

Taigi apibendrinant galima teigti, jog aplinkos apsaugos teisės principai, kurių pagrindinis tikslas yra išsaugoti kaip įmanoma švaresnę ir saugesnę aplinką ateities kartoms, turi nepaprastai didelę reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje. Ypatinę aplinkos teisės principų reikšmę rodo ir tai, kad šie principai yra suformuluoti pirminiuose Europos Sąjungos dokumentuose.

²⁵ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais*, (Vilnius: Eugrimas, 2005), 56.

2. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPAS – VIENAS ESMINIŲ EUROPOS SAJUNGOS APLINKOS TEISĖS PRINCIPŲ

Vienas svarbiausių Europos Sąjungos aplinkos teisės principų yra aukšto aplinkos apsaugos lygio principas. Šis principas turi ypatingą reikšmę siekiant apsaugoti aplinką Europos Sąjungoje, todėl neretai yra laikomas esminiu aplinkos teisės principu. Analizuojant šio principo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra būtina išnagrinėti jį iš esmės. Šiame skyriuje bus analizuojama aukšto aplinkos apsaugos lygio principo samprata, nagrinėjamas jo turinys bei atskleidžiama šio principo reikšmė.

2.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo samprata

Nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, visų pirma, yra svarbu analitinio metodo pagalba atskleisti pačią principo sąvoką. Sąvoką „aukšto aplinkos apsaugos lygio principas“ sudaro 5 dėmenys. Paskutinis sąvokos dėmuo „principas“ jau yra išnagrinėtas. Kaip jau buvo minėta, principas yra laikomas pagrindu, kuris determinuoja kitus reiškinius, lemia atitinkamų reiškinių turinį.

Žodyne pirmasis sąvokos dėmuo „aukštas“ apibūdinamas kaip:

- „turintis didelį mastą į viršų“;
- „daug nutolęs į viršų“;
- „didelis“;
- „geras, puikus (kalbant apie kokybę)“;
- „svarbus, viršesnis už kitus“.²⁶

Terminų žodynas pateikia tokias žodžio „lygis“ reikšmes:

- pakilimo aukštis;
- kokybės, dydžio, raidos laipsnis.²⁷

Vadinasi, žodžių junginys „aukštas lygis“ yra suprantamas kaip atitinkamas svarbus, puikios kokybės reiškinys.

Žodis „aplinka“ visuotinėje lietuvių enciklopedijoje yra suformuluotas kaip: „žmogų (visuomenę) supanti ir abipusiai ryšiais su juo susijusi gyvosios ir negyvosios gamtos bei antropogeninių teritorijų visuma“.²⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas pateikia tokią „aplinkos“ sąvoką: „gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių

²⁶ Lietuvių žodynas, žiūrėta 2016 03 10, <http://zodynai.igloro.info/z/aukstas/>

²⁷ Terminų žodynas, žiūrėta 2016 03 10, <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/L/lygis>

²⁸ *Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. I: A–Ar*, (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2001), 655.

medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos“.²⁹ Vadinasi „aplinka“ yra suprantama kaip natūraliai susiformavusi ir visuomenę supanti gamtinė aplinka ir žmogaus poreikiams pritaikyta bei pakeista gamtinė aplinka.

Žodynuose nurodoma žodžio „apsauga“ reikšmė yra:

- „apsaugojimas“;
- „gynimas“.

Kartu su žodžiu „aplinka“ susidaręs žodžių junginys „aplinkos apsauga“ yra suprantamas kaip natūraliai susiformavusios ir visuomenę supančios gamtinės aplinkos ir žmogaus poreikiams pritaikytos bei pakeistos gamtinės aplinkos gynimas. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme yra įtvirtinta, jog „aplinkos apsauga tai – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdančią ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius.“³⁰

Išnagrinėjus visą „aukšto aplinkos apsaugos lygio principo“ sąvoką, galima teigti, jog šis principas turėtų būti suvokiamas kaip pamatinis dėsnis, užtikrinantis puikios aplinkos kokybės išsaugojimą.

Visgi tiksliai atsakyti, į klausimą, kas iš tikrųjų yra aukštas aplinkos apsaugos lygis, nėra paprasta. Mokslinėje literatūroje, aukštu aplinkos apsaugos lygiu yra laikomas toks aplinkos apsaugos lygis, koks yra įgyvendinamas „aplinkai draugiškiausiose“ valstybėse narėse, tokiose kaip: Švedijos karalystė, Danijos Karalystė, Nyderlandų Karalystė, Suomijos Respublika, Norvegijos karalystė, Austrijos Respublika bei Vokietijos Federacinė Respublika.³¹

Diskusijos, kaip turi būti suprantamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, teisės mokslininkų tarpe vis dar vyksta ir, greičiausiai, vyks dar ilgai. Yra diskutuojama ne tik kaip turėtų būti aiškinama pati „aukšto aplinkos apsaugos lygio“ sąvoka, tačiau mokslininkai tarpusavyje nesutaria ir dėl šio principo taikymo bei viršenybės prieš kitus aplinkos apsaugos principus bei socialines - ekonomines vertybes.

Svarbu pažymėti, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio sąvoka Europos Sąjungos teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžta, todėl gali būti suprantama ir interpretuojama skirtingai. Kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė, kiekvienas subjektas šį principą suvokia kitaip. Dėl skirtingo aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sąvokos aiškinimo ir supratimo susiduriama su problema, kuomet nagrinėjamas principas ne visuomet yra įgyvendinamas tinkamai.

²⁹ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“ *Valstybės žinios* 5-75, (1992).

³⁰ „Ibid

³¹ Hannes Veinla, „Determination of the Level of Environmental Protection and the Proportionality of Environmental Measures in Community Law“, *Juridica International*, (2014): 90.

Paprastai „aukšto aplinkos apsaugos lygio“ sąvoka yra aiškinama atsižvelgiant Europos Sąjungos aplinkos teisės aktuose įtvirtintus Europos Sąjungos aplinkos apsaugos tikslus. Šie tikslai yra įtvirtinti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 1 dalyje. Šioje sutarties dalyje yra nurodyta, jog Europos Sąjungos aplinkos politikos tikslai yra :

- 1) išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę;
- 2) saugoti žmonių sveikatą;
- 3) apdairiai ir racionaliai naudoti gamtos išteklius;
- 4) remti tarptautinio lygio priemones, skirtas regioninėms ar pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti, visų pirma kovai su klimato kaita.³²

Taigi, nors ir nėra Europos Sąjungos teisės aktuose aiškiai apibrėžta aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sąvoka ir mokslininkai vis dar neturi vieningos nuomonės dėl šio principo aiškinimo ir įgyvendinimo, tačiau apibendrinant tai kas buvo nurodyta, galima teigti, jog siekti aukšto aplinkos apsaugos lygio reiškia išlaikyti ir saugoti esamą aplinkos kokybę, imtis prevencinių veiksnių, kurie užtikrintų aplinkos apsaugą bei gerinimą, ne tik sumažinti neigiamą poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, bet ir imtis atsargumo priemonių ir nustatyti tam tikras sąlygas, kurios sudarytų galimybę išlaikyti ir atkurti švarią, o svarbiausiai, žmonių sveikatai kuo mažesnę neigiamą įtaką turinčią aplinką.³³

2.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo turinys ir reikšmė

Išanalizavus aukšto aplinkos apsaugos lygio principo sampratą yra labai svarbu išnagrinėti šio principo turinį bei reikšmę.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio antra dalis nurodo, jog Europos Sąjungos aplinkos politika yra siekiama aukšto apsaugos lygio atsižvelgiant į skirtingų Europos Sąjungos regionų būklės įvairovę.³⁴ Vadinasi, aukšto aplinkos apsaugos lygio siekti visomis priemonėmis nėra galima.

Akcentuotina, jog Europos Sąjungos institucijos priimdamos atitinkamus teisės aktus, privalo atsižvelgti į konkretaus regiono būklę, todėl šis principas negali būti vienodai įgyvendinamas atskiruose regionuose. Taigi, šio principo taikymo ribos yra apibrėžtos.

Valstybės narės privalo įgyvendinti minimalius aplinkos apsaugos standartus. Svarbu paminėti, jog Europos Sąjungos valstybės narės gali nustatyti ir griežtesnius aplinkos apsaugos standartus, tačiau tai nėra privaloma. Atsižvelgiant į tai, valstybės, kurios dėl ekonominių,

³² Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.132.

³³ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note* 25, p. 42.

³⁴ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *op. cit.*, p.132.

politinių ar socialinių priešasčių, taikyti griežtesnių aplinkos apsaugos standartų nenori ar negali, jos turi teisę to nedaryti ir užtikrinti tik tai, kad būtų įgyvendinama minimali apsauga.

Nepaisant to, kad yra reikalaujama įgyvendinti minimalius Europos Sąjungos aplinkos teisės aktuose numatytus reikalavimus ir standartus, kai kurios Europos Sąjungos valstybės narės griežtesnius reikalavimus ir standartus savo nacionalinėje teisėje visgi taiko. Prie tokių valstybių galima priskirti Danijos Karalystę, Nyderlandų Karalystę, Italijos Respubliką.

Vadinasi, aukštas aplinkos apsaugos lygis negali būti suprantamas kaip pats aukščiausias aplinkos apsaugos lygis, veikia, kaip „kiek įmanoma geriausias“ aplinkos apsaugos principas, arba tiksliau - veiksmingiausias aplinkos apsaugos principas.³⁵ Tokią nuomonę pateikė ir pirmasis „kiek įmanoma geriausias aplinkos“ sąvoką pavartojo vokiečių mokslininkas Manfred Zuleeg.³⁶

Reikėtų atkreipti dėmesį, į tai, kad kai kurie autoriai teigia, jog siekiant užtikrinti maksimalią aplinkos kokybės būklę, visose valstybėse narėse turėtų būti taikomi vienodai griežti reikalavimai. Aplinka, kurioje gyvename ir jos problemos „sienų“ neturi, todėl viename regione taikomi griežtesni reikalavimai, neužtikrina geriausias aplinkos apsaugos kokybės imant Europos Sąjungos lygmeniu.

Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas turi būti įgyvendinamas kaip bendras visos Europos Sąjungos siekis, o ne kaip atskiras kiekvienos valstybės narės tikslas. Tokią kategorišką nuomonę yra išreiškęs Ludwig Kramer.³⁷

Reikia pabrėžti, jog nors ir kiekvieno atskiro Europos Sąjungos regiono būklė bei aplinkos apsaugos problemos skiriasi ir norint įgyvendinti nagrinėjamą principą reikia imtis priemonių kiekviename regione atskirai, tačiau Europos Sąjungos valstybės narės norėdamos tinkamai įgyvendinti aukšto aplinkos apsaugos lygio principą apsiriboti tik savo regionu negali. Siekdamos aukšto lygio aplinkos apsaugos jos turi bendradarbiauti tarpusavyje.

Teisinėje literatūroje aukšto aplinkos apsaugos lygio principas dar yra vadinamas „aplinkos apsaugos garantija“. Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo yra nurodyta, jog „Komisija savo pasiūlymuose dėl sveikatos, saugos, aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos dėmesį kreipia į aukšto lygio apsaugą ir ypač atsižvelgia į visas mokslo faktais pagrįstas naujoves.“³⁸ Taigi, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra tarytum gairė, kuria privalo remtis Europos Sąjungos institucijos aiškinant teisės normas bei imantis atitinkamų veiksmų.

³⁵ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note 25*, p. 42.

³⁶ Manfred Zuleeg, *Vorbehaltene Kompetenzen der Mitgliedstaaten der EG auf dem Gebiet des Umweltschutzes*, (NVwZ, 1987): 280–286.

³⁷ Ludwig Kramer, *EC Environmental Law*, (London: Sweet and Maxwell, 2003), 11.

³⁸ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note 1*, p.94.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio ketvirtoje ir penktoje dalyse yra nurodyta, jog jeigu Europos Sąjungos institucijoms nustatius kurią nors derinimo priemonę Europos Sąjungos valstybė narė mano, kad 36 sutarties straipsnyje nurodytais arba su aplinkos ir darbo aplinkos apsauga susijusiais svarbiais sumetimais reikia išlaikyti nacionalines nuostatas, apie tas nuostatas ir jų išlaikymo motyvus ji praneša Komisijai.³⁹ Vadinasi, aplinkos apsaugos garantija reiškia, kad Europos Sąjungos valstybė narė įgyvendindama derinimo priemones, gali taikyti griežtesnius aplinkos apsaugos standartus.

Taigi, apibendrinant akcentuotina, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, kuris suponuoja reikalavimą išlaikyti esamą aplinkos kokybę, imtis prevencinių veiksmų, kad aplinka būtų gerinama ir saugoma, kad išliktų būsimoms kartoms, imtis atsargumo priemonių ir sudaryti sąlygas, kad būtų atkurta ir išlaikyta aplinka, daranti kuo mažesnę neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir gyvenimo kokybei, yra nepaprastai svarbus ir turi ypatingą reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje. Šio principo svarbumą Europos Sąjungos aplinkos teisėje rodo ir tai, jog šis principas yra suformuluotas pirminiuose Europos Sąjungos aplinkos teisės dokumentuose.

³⁹ Eduardas Monkevičius et al., *Aplinkosaugos teisė*, (Vilnius: Justitia, 2011), 395.

3. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPŲ ĮTVIRTINIMAS

Išanalizavus aukšto aplinkos apsaugos lygio sampratą ir turinį yra labai svarbu išnagrinėti šio principo įtvirtinimą teisės aktuose. Tik išanalizavus nagrinėjamo principo įtvirtinimą konkrečiuose teisės aktuose, bus galima atskleisti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje. Šiame skyriuje bus analizuojamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas tiek Europos Sąjungos teisės aktuose, tiek Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje.

3.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Europos Sąjungos teisėje

Analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimą Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra svarbu išnagrinėti šio principo chronologinę įtvirtinimo Europos Sąjungos teisės aktuose seką.

Šis principas į pirminę teisę buvo integruotas 1987 metais, kuomet Suvestiniu Europos aktu buvo pakeista tuomet galiojusi Europos Ekonominės Bendrijos sutartis. Šios sutarties 100A straipsnis aiškiai užsiminė apie aplinkos apsaugą. Minėto straipsnio 3 dalis nurodė, jog Komisija teikdama pasiūlymus dėl sveikatos, aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos remiasi aukšto lygio principu.

1993 metų lapkričio 1 dieną, įsigaliojus Maastrichto sutarčiai šis principas buvo įtrauktas į tuometinės Europos Bendrijos sutarties 130R straipsnį.⁴⁰

Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas įtvirtintas Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalyje. Šioje dalyje yra reglamentuojama, jog „Sąjunga siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu. Ji skatina mokslo ir technikos pažangą.“⁴¹ Minėtas principas čia yra įvardijamas kaip vienas iš Europos Sąjungos siekių, todėl jį galima laikyti bendruoju principu.

Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra minimas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 3 dalyje. Šioje dalyje yra nurodyta, jog Europos Sąjungos institucijos, imdamosis priemonių teisės aktams suderinti dėmesį kreipia į aukšto lygio aplinkos apsaugą.⁴²

⁴⁰ Eduardas Monkevičius et al., *supra note* 39, p. 391.

⁴¹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.17.

⁴² *Ibid*, p.94.

Galiausiai aukšto aplinkos apsaugos lygio principas buvo įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 2 dalyje. Šioje dalyje yra reglamentuojama, jog Europos Sąjungos politika yra siekiama aukšto aplinkos apsaugos lygio, atsižvelgiant į skirtingą Europos Sąjungos regionų būklę.⁴³

Nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimą Europos Sąjungos teisės aktuose yra svarbu pažymėti, jog šis principas yra įtvirtintas ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, o tiksliau šios chartijos 37 straipsnyje.⁴⁴

Taigi, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra tiesiogiai įtvirtintas pirminiuose Europos Sąjungos teisės aktuose, kas reiškia, jog šio principo įgyvendinimas yra privalomojo pobūdžio, todėl kiekviena valstybė narė vykdydama savo veiklą, turi siekti išsaugoti esamą aplinkos kokybę bei imtis prevencinių veiksmų, kad aplinka būtų saugoma ir gerinama, tokiu būdu užtikrinant aukštą aplinkos apsaugos lygį.

3.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Lietuvos Respublikos aplinkos teisėje

Lietuvos Respublikos aplinkos teisės sistemoje aukšto aplinkos apsaugos lygio principas nėra tiesiogiai įtvirtintas. Šio principo tiesiogiai įtvirtinto nerandame nei Lietuvos Respublikos konstitucijoje, nei Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme, nei kituose nacionalinės aplinkos teisės aktuose.

Svarbu pažymėti, jog priešingai negu aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, kiti aplinkos teisės principai Lietuvos Respublikos teisės aktuose tiesiogiai įtvirtinti yra. Pavyzdžiui, „teršėjas moka“ principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 32 straipsnyje, kur nurodoma, jog „teršėjas moka“ principas yra taikomas atliekų tvarkymo srityje.⁴⁵ Šis principas taip pat yra įvardijamas ir Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, kuriame yra nurodoma, jog vandens naudotojai siekiant įgyvendinti vandens apsaugos tikslus turi padengti sąnaudas vadovaujantis ir „teršėjas moka“ principu.⁴⁶ Darnaus vystymosi, integracijos, žalos šaltinio ir kiti aplinkos teisės principai įtvirtinti nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje.⁴⁷

Kaip jau buvo minėta, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas reikalauja išsaugoti esamą aplinkos kokybę, imtis įvairių prevencinių priemonių ir veiksmų, kad mus supanti aplinka būtų saugoma, gerinama, švarinama ir išliktų ateities kartoms. Vadinas, galime daryti išvadą,

⁴³ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note 1*, p.132.

⁴⁴ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Europos sąjungos oficialusis leidinys, C 326/02, (2012).

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 61-1726, (1998).

⁴⁶ „Lietuvos Respublikos vandens įstatymas“, *Valstybės žinios*, 104-2615, (1997).

⁴⁷ 2015 m. balandžio 16 d. Nr. XII-1626 Nutarimas dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo.

jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas gali būti suprantamas kaip pareiga išsaugoti ir gerinti aplinkos būklę.

Lietuvos Respublikos konstitucijos 53 straipsnio 3 dalis reglamentuoja, jog pati Lietuvos Respublikos valstybė bei kiekvienas asmuo atskirai privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių. O 54 Lietuvos Respublikos konstitucijos straipsnis nurodo, jog valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių.⁴⁸

Pareiga išsaugoti ir gerinti aplinkos būklę yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme. Šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, jog Lietuvoje aplinkos apsauga yra visos šalies ir kiekvieno jos gyventojo pareiga ir rūpestis. Tame pačiame straipsnyje yra numatyta ir nuostata, jog gamtiniai išteklių privalo būti naudojami kompleksiskai bei racionaliai, atsižvelgiant į aplinkos išsaugojimo ir atkūrimo galimybes.⁴⁹

Iš esmės aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimą nacionalinėje teisėje galima įžvelgti ir atitinkamų ribinių verčių ir standartų nustatyme. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 8 straipsnyje kaip viena iš vandens naudotojų pareigų yra įvardinta ir pareiga neviršyti teršalų, išleidžiamų į gamtinę aplinką, ribinių verčių.⁵⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas nustato priemones, kurios riboja aplinkos oro taršą ir mažina aplinkos oro taršos neigiamą poveikį aplinkai.⁵¹

Atitinkami standartai, ribinės vertės bei leidžiamo nukrypimo dydžiai yra įvardinti Lietuvos Respublikos poįstatyminiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymo“ yra patvirtintos aplinkos oro užterštumo normos. Minėtose normose yra nustatytos aplinkos oro užterštumo azoto dioksidu, švinu, benzeno, anglies monoksidu, azoto oksidais, sieros dioksidu bei kietosiomis dalelėmis, ribinės vertės.⁵²

Siekiant užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį yra svarbu ne tik užtikrinti švarų orą ir reguliuoti teršalų emisijas, svarbu ir teisingai elgtis su atliekomis bei mažinti jų kiekį, todėl kalbant apie aukšto aplinkos apsaugos lygio įtvirtinimą Lietuvos Respublikos teisės aktuose, būtų tikslinga paminėti ir tokius įstatymus kaip: Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas bei Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas. Šiuose teisės aktuose aukšto aplinkos apsaugos lygio principas taip pat nėra įtvirtintas, tačiau šie

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos konstitucija“, *Valstybės žinios*, 33-1014, (1992).

⁴⁹ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note 29*.

⁵⁰ „Lietuvos Respublikos vandens įstatymas“, *Valstybės žinios*, 104-2615, (1997).

⁵¹ „Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas“ *Valstybės Žinios*, 98-2813, (1999).

⁵² Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymo“, *Valstybės žinios*, 106-3827 (2001) .

įstatymai įtvirtina nuostatas, kuriomis yra siekiama sumažinti atliekų kiekį, tokiu būdu mažinant atliekų neigiamą poveikį aplinkai bei užtikrinant aukštą aplinkos apsaugos lygį.⁵³

Taigi, darytina išvada, jog nors ir nėra tiesiogiai įtvirtintas, Lietuvos Respublikos aplinkos teisėje, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas visgi mūsų valstybėje yra įgyvendinamas. Nagrinėjamas principas įgyvendinamas nustatant tam tikrus aplinkos apsaugos apribojimus, normatyvus bei standartus, nuolat naujinant priemones, padedančias pasiekti aukštą aplinkos apsaugos lygį. Išvadą, kad aukšto aplinkos apsaugos lygio principas tam tikra prasme Lietuvos Respublikoje yra įgyvendinamas pateikia ir autorė Eglė Petrikaitė savo magistro darbo baigiamajame darbe tema „Aplinkos apsaugos principų įgyvendinimas Lietuvos aplinkosaugos teisėje“.⁵⁴

Siekiant užtikrinti aplinkos esamos būklės išsaugojimą ir jos kokybės gerinimą yra labai svarbu vadovautis aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, todėl jo įtvirtinimas aplinkosaugos teisės aktuose yra būtinas. Faktas, kad Lietuvos Respublikos aplinkosaugos teisėje šis principas nėra tiesiogiai įtvirtintas parodo mūsų šalies aplinkosaugos teisės sistemos trūkumus.⁵⁵ Tokią nuomonę pateikia ir autorė Dalia Vaukaitė savo magistro baigiamajame darbe tema „Aplinkos teisės principai: teisinis įtvirtinimas ir praktinis pritaikymas“. Taigi norint, kad mūsų visuomenė sugebėtų tinkamai įgyvendinti šį principą, yra būtina aukšto aplinkos apsaugos lygio principą įtvirtinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Apibendrinant, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas Lietuvos Respublikos teisės aktuose, priešingai negu Europos Sąjungos teisėje, nėra tiesiogiai įtvirtintas, o šio principo įgyvendinimo būtinumą Lietuvos Respublikoje rodo teisės aktų reglamentuota pareiga išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę bei būklę.

⁵³ „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *supra note* 45.

⁵⁴ Eglė Petrikaitė „Aplinkos apsaugos principų įgyvendinimas Lietuvos aplinkosaugos teisėje“ (magistro baigiamasis darbas, MRU, 2014), 37, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140603_110255-94280/DS.005.0.01.ETD

⁵⁵ Dalia Vaukaitė, „Aplinkos teisės principai: teisinis įtvirtinimas ir praktinis pritaikymas“ (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2008), 27, http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20090908_194102-31531/DS.005.1.01.ETD

4. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPŲ SANTYKIS SU KITAIŠ APLINKOS TEISĖS PRINCIPAIŠ IR PROPORCINGUMO PRINCIPU

Kaip jau buvo minėta, aplinkos apsaugos politika yra pagrįsta ne vien aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, bet ir kitais principais, tokiais kaip: darnaus vystymosi, atsargumo ir prevencinių veiksmy principai, žalos šaltinio, „teršėjas moka“, integracijos principas ir kt. Visi šie aplinkos teisės principai sudaro vientisą sistemą. Šie principai tarpusavyje yra susiję ir vienas kitą papildo. Jie turi bendrą tikslą ir siekiamybę – išsaugoti saugią ir švarią aplinką ateities kartoms.

Dažnai teisinėje literatūroje aukšto aplinkos apsaugos lygio principas nėra išskiriamas kaip atskiras principas. Dėl pernelyg glaudaus ryšio su kitais aplinkos teisės principais aukšto aplinkos apsaugos lygio principas neretai yra suprantamas kaip kitų teisės principų siekis. Kai kurių autorių nuomone, reikalavimas užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį yra kitų aplinkos teisės principų sudedamoji dalis.

Taigi, nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą ir jo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje, yra nepaprastai svarbu išanalizuoti jo santykį su kitais teisės principais. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo ir kitų principų, tokių kaip: darnaus vystymosi, žalos šaltinio, integracijos, proporcingumo ir kitų principų, santykis.

4.1. Santykis su darnaus vystymosi principu

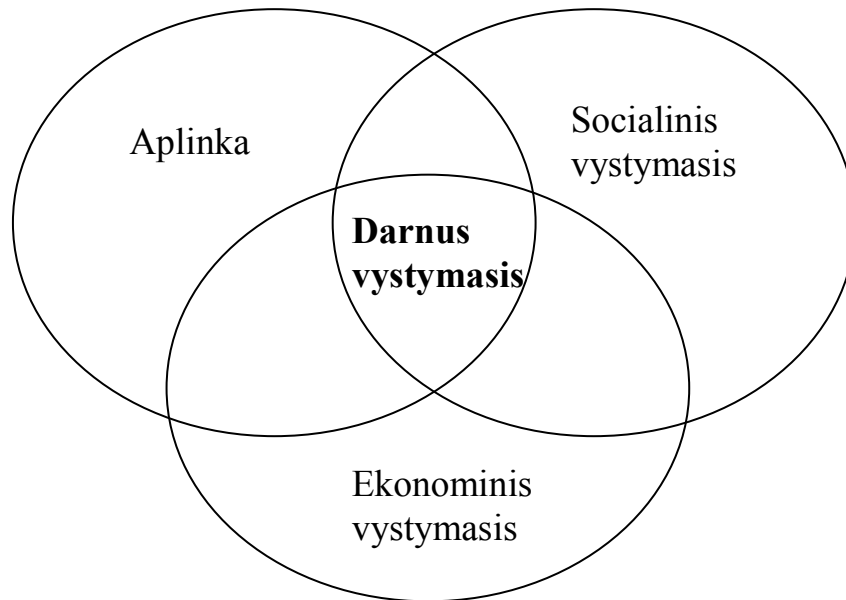
Darnaus vystymosi, arba dar kitaip teisinėje literatūroje vadinamas tvarios plėtros principas, yra neatsiejamas nuo aukšto aplinkos apsaugos lygio principo. Svarbu paminėti, jog darnaus vystymosi principas tarptautinėje aplinkosaugos teisėje yra labai svarbus. Dar 1984 metais buvo sudaryta Jungtinių Tautų Aplinkos ir vystymosi komisija. Šios komisijos sudarytoje ataskaitoje pirmą kartą buvo apibrėžta darnaus vystymosi sąvoka: „Darnus vystymasis – tai vystymasis, tenkinantis žmonijos reikmes dabar, neapribojant ateities kartų galimybių tenkinti savąias. Tai – ilgalaikis nuolatinis visuomenės vystymasis, racionaliai naudojant bei papildant gamtos išteklius“.⁵⁶ 1992 metais Rio de Ženeire vykusiame pasaulio viršūnių susitikimo baigiamuosiuose dokumentuose šis principas buvo įtvirtintas.⁵⁷

Akcentuotina, jog darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys komponentai. Šie komponentai pateikiami 1 schemoje.

⁵⁶ Imantas Lazdinis, *Aplinkos politika ir valdymas*, (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008), 327–328.

⁵⁷ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note 25*, p. 54.

Schema „Darnaus vystymosi komponentai“ (sudaryta autorės, remiantis darnaus vystymosi strategija)

Svarbu pažymėti, jog schemoje pateikti komponentai: tiek aplinka, tiek ekonominis vystymasis, tiek ir socialinis vystymasis, tarpusavyje yra lygiaverčiai, todėl siekiant darnaus vystymosi yra būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp šių komponentų.

Europos Sąjungos pirminėje teisėje darnaus vystymosi principas buvo įtvirtintas Maastrichto sutartimi, kuomet buvo papildyta tuometinė Europos Bendrijos sutartis. Vėliau įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai šis principas buvo įtrauktas į Europos Sąjungos steigimo sutarties preambulę. Svarbu pažymėti ir tai, jog Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnis reglamentuoja, jog aukštas aplinkosaugos lygis ir aplinkos kokybės gerinimas turi būti integruotas į Sąjungos politiką ir užtikrintas pagal tvaraus vystymosi principus.⁵⁸

Darnaus vystymosi principu yra siekiama užtikrinti aukštą aplinkos kokybę ateities kartoms. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 3 straipsnio 3 dalis nurodo, jog Europos Sąjunga siekia, jog vystymasis visoje Europos Sąjungoje būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu.⁵⁹

⁵⁸ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *supra note* 44.

⁵⁹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.17.

Darnaus vystymosi principas siaurąja prasme yra suprantamas kaip ilgalaikė gamtos išteklių apsauga. Šio principo pagrindas yra racionalus gamtos išteklių naudojimas ir jų apsauga. Lietuvos Respublikos konstitucijos 54 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog valstybė prižiūri, kad gamtos ištekliai būtų naudojami su saiku, taip pat kad jie būtų atkuriami ir gausinami.⁶⁰ Pareiga saugoti išteklius yra reglamentuojama beveik visų vakarų šalių teisės šaltiniuose. Kadangi, kaip jau buvo minėta, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, be visa kita, reiškia, kad gamtos ištekliai turi būti naudojami apdairiai ir racionaliai, todėl darytina išvada, jog darnaus vystymosi principas išplaukia iš aukšto aplinkos apsaugos lygio principo ir yra glaudžiai su juo susijęs.⁶¹

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog įgyvendinant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą yra svarbu atsižvelgti ir į darnaus vystymosi, arba mokslinėje literatūroje dar kitaip vadinamą tvarios plėtros, principą.

4.2. Santykis su atsargumo ir prevencinių veiksmų principais

Su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu glaudžiai susiję yra ir atsargumo bei prevencinių veiksmų principai, kuriais yra siekiama išvengti bet kokio neigiamo poveikio ir žalos aplinkai. Kaip jau buvo minėta, esant aukšto aplinkos apsaugos lygio siekiui, pirmiausiai yra būtina išsaugoti ir išlaikyti gerą aplinkos kokybę ir būklę. Šiuos tikslus pasiekti galima remiantis prevencinių veiksmų ir atsargumo principais.

Daugelio autorių nuomone, atsargumo ir prevencinių veiksmų principai yra tapatūs, nes atsargumo principas iš esmės apima prevencinių veiksmų principą.⁶² Abiejų principų funkcija yra siekti kuo anksčiau išvengti galimos žalos aplinkai, vadinasi, tuo pačiu ir atitinkamų priemonių imtis kuo anksčiau.

Kalbant apie šiuos principus yra svarbu paminėti, kad nepaisant jų funkcinio bendrumo, atsargumo ir prevencinių veiksmų principai turi ir tam tikrų skirtumų. Todėl visgi galima juos laikyti atskirais Europos Sąjungos aplinkos teisės principais.

Prevencinių veiksmų principas reiškia, jog atitinkamų priemonių reikia imtis tada, kai yra didelė tikimybė ar aiškus pavojus, kad bus padaryta žala aplinkai. Tai yra toks veikimo būdas, kuriuo stengiamasi užkirsti kelią aplinkos teršimui jam dar neprasidėjus. Tuo tarpu, atsargumo principas yra suprantamas kaip rizikos valdymo priemonė, kuria gali būti

⁶⁰ "Lietuvos Respublikos konstitucija", *supra note* 48.

⁶¹ Eduardas Monkevičius, "Žmogaus teisių į saugią aplinką užtikrinimas globalizacijos sąlygomis", *Societal Innovations for Global Growth*, 1(1), (2012): 211, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188621099/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁶² Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note* 25, p. 45.

naudojamasi, tuo atveju jeigu nėra mokslinio aiškumo dėl rizikos, kurią politikos kryptis ar tam tikri veiksmai gali kelti aplinkai ar žmonių sveikatai.⁶³

Europos Sąjungos pirminėje teisėje šie principai buvo įtvirtinti skirtingu metu. Prevencinių veikslių principas buvo įtvirtintas pirmoje aplinkos apsaugos veikslių programoje, o atsargumo principas – Maastrichto sutartyje.

Kaip jau buvo minėta, pagal Europos sąjungos susitarimus, kiekviena valstybė narė turi suverenią teisę nustatyti savo aplinkos apsaugos lygį. Taikomas gali būti didesnis ar mažesnis aplinkos apsaugos lygis priklausomai nuo atitinkamos valstybės ekonominės padėties ir socialinius prioritetus. Atsargumo principas yra itin svarbus dėl savo tikslo pasiekti aukštą apsaugos lygį žmonių sveikatai ir ekosistemai, ypač esant nesaugumo sąlygoms.

2000 m. vasario 2d. Europos Komisijos komunikatas dėl atsargumo principo minėta principą apibrėžia per jo funkcijas. Jis nurodo, jog atsargumo principas yra taikomas ten, kur yra nepakankami bei nepatikimi moksliniai įrodymai ir yra protingi pagrindai nerimauti, kad potencialiai pavojingos pasekmės aplinkai, žmogaus, gyvūnų ar augalų sveikatai gali būti nesuderinamos su Europos Sąjungos pasirinktu aukštu apsaugos lygiu.⁶⁴

Svarbu paminėti, jog atsargumo ir prevencinių veikslių principai yra laikomi aukšto aplinkos apsaugos lygio principo pamatais.⁶⁵ Tokias išvadas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra pateikęs byloje *Waddenzee*. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad atsargumo principas gali būti suprantamas kaip prievolės pagrindas pasiekti aukšto aplinkos apsaugos lygio.

Faktas, kad aukšto lygio apsauga reikalauja atsargumo principo taikymo, buvo konstatuotas ir byloje *Artegodan and Others v Commission*. Teismas šioje byloje konstatavo, jog atsargumo principas yra skirtas būti taikomas, siekiant užtikrinti aukšto lygio sveikatos apsaugą, vartotojų apsaugą ir aplinkos apsaugą visose Europos Sąjungos veiklos srityse.⁶⁶ Taigi, norint pasiekti aukštą apsaugos lygį, turi būti taikomas ir atsargumo principas.

Apibendrinant galima teigti, jog prevencinių veikslių ir atsargumo principai yra labai susiję su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, nes siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio yra būtina imtis atsargumo priemonių ir atitinkamų prevencinių veikslių.

⁶³ Eduardas Monkevičius et al., *supra note* 39, p. 387.

⁶⁴ Communication from the Commission on the precautionary principle (COM/2000/0001 final).

⁶⁵ *Waddenzee*, C-127/02, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2004), žiūrėta 2016 03 15, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?sessionid=9ea7d0f130d5c0df7607efd545cf9268a3b7c49c13fa.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OchiOe0?text=&docid=49452&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1008117>

⁶⁶ *Artegodan and Others v Commission*, T-74/00, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 15, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47533&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1008701>

4.3. Santykis su geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo principu

Nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, yra būtina atkreipti dėmesį ir į geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo (*angl. best available technology, BAT*) principą. Šis principas nėra įvardijamas šalia kitų Europos Sąjungos aplinkos teisės principų sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo, tačiau įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos teisę geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo principas taip pat yra svarbus. Pastarasis principas reiškia, jog visur, kur tik įmanoma, turi būti naudojama aplinkosauginiu požiūriu efektyviausia ir pažangiausia, kartu praktiškai įgyvendinama technologija.⁶⁷ Geriausia praktiškai įgyvendinama technologija turi būti naudojama net ir tada, kuomet nustatyti limitai nėra viršijami.

Geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimas teisinėje literatūroje neretai yra tapatinamas su geriausiais prieinamais gamybos būdais, kuriems nereikia didelių išlaidų. Ši koncepcija pirmą kartą buvo paminėta 1984 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvoje 84/360/EEB dėl kovos su pramonės įmonių keliama oro tarša, vėliau įtvirtinta 1996 m. Tarybos direktyvoje 96/91/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės, o dar vėliau ir Europos parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/1/EB (kodifikuotoje versijoje).⁶⁸

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų yra nustatyta, jog geriausi prieinami gamybos būdai yra veiksmingiausia ir pažangiausia veiklos ir jos vykdymo metodų plėtojimo pakopa, kuri nurodo, ar tam tikras gamybos būdas praktiškai gali būti pagrindu nustatant išmetamų teršalų ribines vertes ir kitas leidimo sąlygas, siekiant išvengti taršos, o jei tai neįmanoma, – mažinti teršalų išmetimą ir jų poveikį visai aplinkai.⁶⁹ Minėtoje Europos Sąjungos direktyvoje terminas “geriausi” yra suprantamas kaip veiksmingiausi būdai siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio.

Svarbu paminėti, jog tobulėjant techninei pažangai geriausiais laikomi gamybos būdai nuolat kinta. Šiuolaikiniame pasaulyje įvairios technologijos užima itin svarbią vietą, todėl jos yra nuolat kuriamos ir tobulinamos. Atsiranda vis geresnių ir pažangesnių technologijų. Atsižvelgiant į tai, duomenys apie pažangias technologijas turi būti nuolatos atnaujinami. Europos Sąjungos valstybės narės savo veikloje turi naudoti pažangiausią technologiją, kuri padėtų pasiekti norimų ekonominės veiklos rezultatų, darant kuo mažesnę žalą aplinkai ir tuo pačiu užtikrinant aukšto lygio aplinkos apsaugą.

⁶⁷ Vytautas Nauševičius ir Imantas Lazdinis, *Darnaus vystymosi politika ir valdymas* (Vilnius: MRU, 2010): 80.

⁶⁸ Environmental Protection Agency. *Best Available Techniques Guidance Notes*, žiūrėta 2016 03 15, <http://testweb.epa.ie/licensing/info/bat/>

⁶⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų, Europos sąjungos oficialusis leidinys, L334/17.

Dar vienas principas, kurį galima būtų paminėti prie geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo principo, yra ALARA (*angl. „As Low As Reasonably Achievable*) principas. Šis principas reiškia, jog projektuojant ir naudojant jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius, taip pat vykdant su tuo susijusią veiklą apšvita turi būti tokia maža, kokią tik įmanoma ir tikslinga pasiekti atsižvelgiant į ekonominius ir socialinius veiksnius. Abiejų principų, tiek ALARA principo, tiek ir BAT, principo pagrindinis tikslas yra pasiekti aukštą aplinkos apsaugos lygį.⁷⁰

Vadinasi, siekiant įgyvendinti aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, yra būtina atsižvelgti į geriausios praktiškai įgyvendinamos technologijos naudojimo principą ir bet kokioje Europos Sąjungos valstybės narės vykdomoje veikloje naudoti tik aukščiausius standartus atitinkančias technologijas.

4.4. Santykis su integracijos principu

Analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą ir jo santykį su kitais aplinkos teisės principais, yra nepaprastai svarbu išsiaiškinti šio principo ryšį su vienu svarbiausiu Europos Sąjungos aplinkos teisės principu – integracijos principu. Integracijos principas pirmą kartą buvo netiesiogiai paminėtas jau pirmojoje aplinkos apsaugos veiksmų programoje. Joje nurodyta, jog Europos Sąjungos veikla turi būti nustatoma atsižvelgiant į aplinkos apsaugos reikalavimus.⁷¹ Taigi, integracijos principas reiškia, kad įvairių Europos Sąjungos veiklos krypčių įgyvendinimas turi būti suderintas su aplinkos apsaugos reikalavimais.

Europos Sąjungoje turi būti siekiama išsaugoti aplinkos kokybę, ją gerinti bei stengtis išvengti bet kokios žalos aplinkai grėsmės, integruojant aplinkosauginius aspektus į ūkines veiklas. Taigi, Europos Sąjungos valstybėms narėms yra draudžiama imtis tokių priemonių ir užsiimti tokia veikla, kuri gali padaryti didelę žalą aplinkai. Vadinasi, Europos Sąjunga integracijos principu siekia, kad būtų taikomi griežtesni reikalavimai, nustatomi papildomi apribojimai, kurie padėtų išsaugoti ir pagerinti aplinkos kokybę ir tokiu būdu prisidėtų prie aukšto aplinkos apsaugos lygio siekio įgyvendinimo.

Tiesiogiai integracijos principas buvo įtvirtintas penktojoje bendrojoje aplinkos apsaugos veiksmų programoje. Ši programa išskyrė penkias konkrečias ekonomikos kryptis, į kurių reguliavimo nuostatas privalo būti integruoti aplinkos apsaugos reikalavimai siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.⁷² Buvo išskirtos šios ekonomikos kryptys:

- pramonė;

⁷⁰ James Galloway et al., *Optimizing nitrogen management in food and energy production and environmental protection* (Netherlands, Lisse: Swets & Zeitlinger B. V., 2002): 958-967.

⁷¹ Pirmoji Europos Sąjungos veiksmų programa, Europos Sąjungos oficialus leidinys, C112 (1972).

⁷² Eduardas Monkevičius et al., *supra note 39*, p. 385.

- energetika;
- transportas;
- žemės ūkis;
- turizmas.⁷³

Integracijos principas yra įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 11 straipsnyje. Šis straipsnis numato, jog nustatant ir įgyvendinant Europos Sąjungos politikos ir veiklos kryptis, ypač siekiant skatinti tvarią plėtrą, turi būti atsižvelgiama į aplinkos apsaugos reikalavimus.⁷⁴

Svarbu paminėti, jog Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnis numato, jog aukštas aplinkos apsaugos lygis ir aplinkos kokybės gerinimas turi būti integruotas į Europos Sąjungos politiką.⁷⁵

Integracijos principo įtvirtinimas minėtuose teisės aktuose, parodo, jog Europos Sąjungos veikloje nebeliko sričių, kurias būtų galima vykdyti neatsižvelgiant į aplinkos apsaugą. Siekis išsaugoti aukštą aplinkos apsaugos lygį tapo visos Europos Sąjungos visuomenės pagrindiniu tikslu, kai tuo tarpu, anksčiau buvo manyta, jog rūpintis aplinkos apsauga turi tik tiesiogiai už aplinkosaugą atsakingos institucijos.⁷⁶

Toliau analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykį su integracijos principu yra labai svarbu pabrėžti, jog integracijos principas yra neatsiejamas nuo aukšto aplinkos apsaugos lygio principo. Integracijos principo turinys turi būti aiškinamas atsižvelgiant į aukšto aplinkos apsaugos lygio principą. Integracijos principu yra siekiama užtikrinti aukščiausią aplinkos apsaugos lygį.

Kalbant apie šių dviejų aplinkos teisės principų ryšį, galima paminėti, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Komisija prieš Tarybą* pažymėjo, kad siekiant integracijos principo įgyvendinimo yra būtina atsižvelgti ir į kitus aplinkos teisės principus, tarp jų ir aukšto aplinkos apsaugos lygio principą.⁷⁷

Vadinasi, apibendrinant galima teigti, jog integracijos principas yra labai glaudžiai susijęs su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu ir minėto integracijos principo įgyvendinimas tiesiogiai veikia ir aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įgyvendinimą.

⁷³ 1993 m. vasario 1d. Tarybos ir valstybių narių vyriausybės atstovų rezoliucija dėl Europos Bendrijų aplinkos apsaugos veiksmų programos ir tvarios plėtros (OJ, 1993/C 138/1).

⁷⁴ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.53.

⁷⁵ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *supra note* 45.

⁷⁶ Michael Faure, *The Harmonisation, Codification and Integration of Environmental Law: A Search for Definitions* (European Environmental Law Review: 2000): 178.

⁷⁷ *Komisija prieš Tarybą*, C-300/89, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1991), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=96891&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009611>

4.5. Santykis su žalos šaltinio principu

Dar vienas aplinkos teisės principas, į kurį yra būtina atsižvelgti analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, yra žalos šaltinio principas. Šis principas reiškia, jog žala aplinkai turi būti atitaisoma ten, kur yra žalos šaltinis.

Pirmą kartą Europos Sąjungos teisėje žalos šaltinio principas buvo paminėtas 1972 metais pirmojoje aplinkos apsaugos veiksmų programoje. Joje buvo nurodyta, jog geriausia aplinkos apsaugos politika egzistuoja tuomet, kai ja yra siekiama užkirsti kelią taršai, jos atsiradimo vietoje nei vėliau mėginti neutralizuoti atsiradusius padarinius.⁷⁸ Taip pat minėtoje veiksmų programoje buvo įtvirtinta nuostata, jog į galimą poveikį aplinkai reikia atsižvelgti prieš imantis aplinkosaugos veiksmų, t. y. pačioje pirmoje stadijoje.

Šiandien galiojantis žalos šaltinio principas yra įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 2 dalyje. Ši dalis reglamentuoja, jog žala aplinkai turi būti atitaisoma ten, kur yra jos šaltinis.⁷⁹

Šis principas reiškia, jog aplinkosauginių priemonių reikia imtis ten, kur atsiranda neigiamas poveikis aplinkai. Padaryta žala aplinkai atitaisoma turi būti kiek įmanoma anksčiau skaičiuojant nuo žalos atsiradimo momento ir, žinoma, kiek įmanoma jos šaltinio.⁸⁰

Analizuojant šį principą ir jo ryšį su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, reikia pabrėžti, jog šis principas yra pakankamai plačiai aiškinamas Europos Sąjungos teismų praktikoje. Byloje *Komisija prieš Belgijos Karalystę* teismas konstatavo, jog žalos šaltinio principas reiškia, kad kiekvienas regionas, savivaldybė ar bet kuri vietinė valdžios institucija turi imtis priemonių, kurios užtikrintų jos teritorijoje susidarančių atliekų pašalinimą ir perdirbimą. Atliekos šalinamos turi būti kuo arčiau žalos šaltinio, kiek įmanoma labiau ribojant atliekų pervežimą.⁸¹

Teismų praktika apibrėžia ir žalos šaltinio principo taikymo sritį. Byloje *Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* buvo konstatuota, jog Vokietijos Federacinė Respublika įgyvendino žalos šaltinio principą, savo nacionalinės teisės aktuose įtvirtinusi reikalavimą pavojingas atliekas šalinti Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijoje.⁸²

⁷⁸ Pirmoji Europos Sąjungos veiksmų programa, *supra note* 71.

⁷⁹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1.

⁸⁰ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note* 25, p. 47.

⁸¹ *Komisija prieš Belgijos Karalystę*, C-2/90, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1992), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=97067&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1011610>

⁸² *Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką*, C-422/92, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1995), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?sessionId=9ea7d2dc30dbef637f2a53df46d8b460c66297c1fdb5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLaxr0?text=&docid=98792&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2625075>

Byloje *Komisija prieš Švedijos karalystę* teismas pažymėjo, jog iš Europos Sąjungos reikalavimo siekti aukšto apsaugos lygio, grindžiamo atsargumo ir prevencinių veiksmų principais, išplaukia, jog pirmenybė teiktina taršos atitaisymui prie šaltinio.⁸³

Teisinėje literatūroje dažniausiai yra pateikiama nuomonė, jog žalos šaltinio principu reikia remtis net ir tuomet, kuomet nėra tiksliai moksliskai pagrįsta ir yra neaišku, kas konkrečiu atveju yra laikoma žalos šaltiniu.⁸⁴

Kalbant apie žalos šaltinio principo santykį su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, yra svarbu pabrėžti, jog žalos šaltinio principas turi įtakos kitiems aplinkosaugos teisės principams ir rodo atitinkamą veiksmų kryptį tuos principus įgyvendinant.

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog žalos šaltinio principas yra susijęs su nagrinėjamu aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, nes siekiant įgyvendinti nagrinėjamą, aukšto aplinkos apsaugos lygio principą reikia nustatyti aplinkai daromos žalos šaltinius ir atitaisyti susidariusį neigiamą poveikį aplinkai, ten kur jis atsirado.

4.6. Santykis su principu „teršėjas moka“

Siekiant aukšto lygio aplinkos apsaugos ir aplinkos kokybės gerinimo be kitų jau minėtų aplinkosaugos principų, reikia vadovautis ir „teršėjas moka“ principu. Šis principas buvo apibrėžtas jau pirmojoje aplinkos apsaugos veiksmų programoje. Joje buvo numatyta, jog teršėjas turi pats padengti išlaidas, skirtas žalai, kurią savo netinkamais veiksmais padarė aplinkai, atitaisyti.⁸⁵ Dabar šis principas yra įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 2 dalyje.

Principas „teršėjas moka“ yra susijęs su konkrečiu fiziniu arba juridiniu asmeniu, kuris padarė žalą aplinkai. Tuo atveju, kai asmuo kelia riziką ar daro žalą aplinkai, jis turi padengti visas susidarius išlaidas, skirtas aplinkai ir gerai jos būklei atitaisyti. Į šias išlaidas įneina: prevencijos, žalos mažinimo ir atitaisymo išlaidos. Skirtingai nei žalos šaltinio principo taikymo atveju, konkretus fizinis arba juridinis asmuo nebūtinai turi būti žalos atsiradimo šaltinio vietoje.⁸⁶

„Teršėjas moka“ principas, kaip jau buvo minėta, yra įgyvendinamas atskiro konkretaus subjekto, o ne visos visuomenės. Dažnai žala aplinkai padaroma kelių subjektų veikla iš karto, todėl yra sunku nustatyti, kas turi apmokėti dėl žalos aplinkai susidariusias išlaidas. Šiuo klausimu yra pasisakęs Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1999 m. balandžio 29 d. buvo

⁸³ *Komisija prieš Švedijos karalystę*, C-438/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2009), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591438%252F07&docid=77863&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>

⁸⁴ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note 25*, p. 48.

⁸⁵ Pirmoji Europos Sąjungos veiksmų programa, *supra note 71*.

⁸⁶ Rasa Ragulskytė – Markovienė, *supra note 25*, p. 49.

priimtas sprendimas byloje *The Queen v. Secretary of State for the Environment and Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley and Others*. Šioje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, jog žemės ūkio įmonių savininkams negali būti priskirtos išlaidos, skirtos vandens valymui, už žalą aplinkai, kurios jie nepadarė, kadangi tokia žala atsirasti galėjo ir dėl kitų asmenų veiklos.⁸⁷ Šia išvada teismas rėmėsi ir kitose bylose. Taigi, darytina išvada, jog taikant principą „teršėjas moka“ yra labai svarbu nustatyti konkretų asmenį ar asmenų grupes, kurios padarė žalą aplinkai, ir jas patraukti atsakomybėn.

Šio principo vienas iš siekių yra ne tik atlyginti už padarytą žalą aplinkai, bet ir išugdyti subjektus, kad vengdami galimų finansinių išlaidų, jie savo vykdomoje veikloje naudotų kuo naujesnes ir aplinkai žalos nedarančias priemones ir technologijas, tokiu būdu užtikrinant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įgyvendinimą.

4.7. Santykis su proporcingumo principu

Analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra svarbu išnagrinėti ne tik šio principo santykį aplinkos teisės principais bet ir su vienu svarbiausių Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintu - proporcingumo principu. Šis principas yra laikomas bendruoju Europos Sąjungos teisės principu, kurį kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė turi perkelti į savo nacionalinę teisę ir, žinoma, privalo jo laikytis.

Proporcingumo principas iš esmės reiškia, kad Europos Sąjungos valstybių narių institucijos privalo imtis tik tų priemonių, kurios yra būtinos minėtų institucijų funkcijų įgyvendinimui. Priemonės, kurių yra imamasi, turi būti proporcingos siekiamiems tikslams.⁸⁸

Principo svarbumą rodo tai, kad jis yra įtvirtintas pirminėje Europos Sąjungos teisėje bei dažnai pabrėžiamas ir antrinėje Europos Sąjungos teisėje. Europos Sąjungos Sutarties 5 straipsnyje yra įtvirtinta, jog „Sąjungos kompetencijos įgyvendinimas grindžiamas subsidarumo ir proporcingumo principais“. Minėto straipsnio 4 dalyje yra kalbama apie proporcingumo principo turinį ir formą. Ši dalis numato, jog „pagal proporcingumo principą Sąjungos veiksmų turinys ir forma neviršija to, kas būtina siekiant Sutarčių tikslų“.⁸⁹

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo šalia siekio užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį yra įtvirtintas ir siekis užtikrinti laisvą judėjimą. Tai dvi, nuolat pabrėžiamos, Europos

⁸⁷ *The Queen v. Secretary of State for the Environment and Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley and Others*, C-293/97, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1999), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dbacff142e6efd4bb2bcd9ecc719ab572e.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLax50?text=&docid=101487&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1461900>

⁸⁸ Arvydas Andruškevičius, *Administracinės teisės principai ir normų ribos*, (Vilnius: Tesinės informacijos centras, 2004).

⁸⁹ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note* 1, p.18.

Sąjungos vertybės. Todėl proporcingumo principo pagrindinė funkcija Europos Sąjungos teisėje yra išlaikyti pusiausvyrą tarp šių dviejų vertybių. Esant kolizijai tarp skirtingų siekių, kompromisas turi būti randamas remiantis būtent proporcingumo principu.

Kaip jau buvo minėta, Europos Sąjungos aplinkos teisėje nėra aiškiai apibrėžta kas yra laikoma aukšto lygio aplinkos apsauga yra koks yra tas aukštas aplinkos apsaugos lygis. Kyla klausimas: kokio lygio reikia siekti ir kokio negalima viršyti? Ieškant atsakymo į šį klausimą Europos Sąjungos Teisingumo Teismas dažniausiai remiasi proporcingumo principu.⁹⁰

Reikalavimas remtis proporcingumo principu yra taikomas tuomet, kuomet yra norima nustatyti tinkamą aplinkos apsaugos lygį arba vertinamas jau nustatyto aplinkos apsaugos lygio tinkamumas. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę*, dar kitaip vadinamoje *Danish Bottles*, konstatavo, jog Danijos nustatyti griežtesni reikalavimai, pagal kuriuos galima naudoti tik standartizuotą tarą ir gauti leidimą yra neproporcingi ir aukšto aplinkos apsaugos lygio galima pasiekti ir netaikant tokių apribojimų.⁹¹

Vadinasi, siekiant užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį reikia imtis tik tų priemonių, kurios yra būtinos tikslui pasiekti, remiantis proporcingumo principu.

Apibendrinant, galima teigti, jog visi nagrinėti principai tarpusavyje yra susiję ir vienas kitą papildo. Visų aplinkosaugos teisės principų tikslas yra išsaugoti saugią ir švarią aplinką ateities kartoms. Siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio yra būtina imtis atsargumo priemonių, atitinkamų prevencinių veiksmų, atsižvelgti į darnios plėtros, „teršėjas moka“, žalos šaltinio, proporcingumo principus.

⁹⁰ Ingrida Danėlienė, „Proporcingumo principo taikymas administracinėje ir aplinkos teisėje“, *Teisė* (2009): 72.

⁹¹ *Komisija prieš Danijos Karalystę*, C-302/86, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1988), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=95033&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009935>

5. AUKŠTO APLINKOS APSAUGOS LYGIO PRINCIPAS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Kaip jau buvo minėta, aukšto aplinkos apsaugos lygio principo samprata nėra tiesiogiai įtvirtinta Europos Sąjungos teisės aktuose. Kadangi šis principas teisės normose nėra aiškiai apibrėžtas, jis atsiskleidžia teismų praktikoje. Todėl analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra būtina išnagrinėti šio principo taikymą teismų praktikoje. Šiame skyriuje bus analizuojama Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teismų praktika, kurioje buvo įtvirtintas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas.

5.1. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymo Lietuvos Respublikos teismuose ypatumai

Teismų praktikos, susijusios su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, nėra daug. Nacionaliniu lygmeniu, Lietuvos Respublikos teismų praktikoje šis principas yra taikomas labai retai ir dažniausiai netiesiogiai.

Nagrinėjant Lietuvos Respublikos teismų praktiką, svarbu pažymėti, jog aukštas aplinkos apsaugos lygis buvo paminėtas ir juo buvo remtasi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A-822-989-13. Šioje byloje buvo sprendžiamas Kazokiškių sąvartyno klausimas. Pareiškėja asociacija Kazokiškių bendruomenė su skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisimą ir prašė panaikinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento išduotą taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimą.

Aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, šioje byloje buvo remtasi viename iš pareiškėjos Kazokiškių bendruomenės nurodytų argumentų. Pareiškėja savo skunde nurodė, jog Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas ignoravo Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės taisyklių, Orhuso konvencijos, Lietuvos Respublikos įstatymų bei Europos Sąjungos direktyvų nuostatas. Leidimas Kazokiškių sąvartyno eksploatavimui galėjo būti išduotas tik tinkamai įvertinus neigiamo poveikio aplinkai lygį, nustatčius kritines taršos ribas, parengus aplinkos apsaugos priemonių planą, išsprendus geriausio gamybos būdo ir geriausios technologijos klausimus, kurių tikslas pagal Europos Sąjungos Direktyvą ir Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės taisykles - atliekas tvarkyti veiksmingiausiu gamybos būdu, siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio, naudojant naujausią įrangą, pažangiausius gamybos būdus,

leidžiančius išvengti ar maksimaliai sumažinti aplinkos taršą.⁹² Šioje byloje Vilniaus apygardos administracinis teismas sutiko su Kazokiškių bendruomenės argumentais ir pareiškėjos skundą patenkino.

Kaip jau buvo minėta, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas Lietuvos Respublikos teismuose tiesiogiai nėra taikomas. Svarbu akcentuoti, jog, tuo tarpu, kitais aplinkos teisės principais Lietuvos Respublikos teismai, sprendami atitinkamas bylas, remiasi gana dažnai. Pavyzdžiui, „teršėjas moka“ principas nacionalinių teismų praktikoje sutinkamas kiek dažniau. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas byloje Nr. A-556-334-14, pažymėjo, jog principo „teršėjas moka“ laikymasis turi būti užtikrintas visais atvejais, netgi tais, kuomet dėl taikytinų teisės aktų nuostatų pripažinimo prieštaraujančiomis aukštesnės galios teisės aktams yra susidariusi teisinio reguliavimo spraga.⁹³

Kitas pavyzdys, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A-858-2235-12, teisėjų kolegija pažymi, jog „teršėjas moka“ principas buvo ne kartą akcentuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje. Pažymima, jog šis principas yra įtvirtintas tiek nacionalinėje, tiek ir Europos Sąjungos teisėje. Jis nedraudžia mokėtinos vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą dydį apskaičiuoti pagal galintį susidaryti atliekų kiekį, „teršėjas moka“ principas minėtą atlyginimą sieja su faktiškai perduotu tvarkyti komunalinių atliekų kiekiu.⁹⁴

Kitais aplinkos teisės principais Lietuvos Respublikos teismai taip pat remiasi. Lietuvos aukščiausiasis teismas civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008 konstatavo, jog žalos aplinkai išvengimas yra sietinas su Europos Sąjungos aplinkos teisėje įtvirtintų atsargumo ir prevencinių principų taikymu.⁹⁵ Darnaus vystymosi principas buvo pažymėtas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A-602-186-13. Šioje byloje teismas akcentavo, jog šiuo principu yra siekiama rasti būdus ir priemones, kurios užtikrintų ilgalaikį ekologinės sistemos funkcijų išsaugojimą, o kompleksiška gamtinių išteklių apsauga nustato būtinumą apsaugoti visus gamtinės aplinkos elementus.⁹⁶

Apibendrinant tai, kas nurodyta, darytina išvada, jog Lietuvos Respublikos teismų praktikoje aukšto aplinkos apsaugos lygio principas sutinkamas labai retai ir dažniausiai ne

⁹² „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-989-13“, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/167180140025023/A-822-989-13>

⁹³ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-334-14“, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/184411423612038/A-556-334-14>

⁹⁴ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-2235-12“, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/191221864254621/A-858-2235-12>

⁹⁵ „Lietuvos aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008“, prieiga per internetą: <http://liteko.teismai.lt/viesasprenimupaieska/tekstas.aspx?id=353b7463-6794-4d89-91fd-4c80817f8a9b>.

⁹⁶ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-334-14“, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/184411423612038/A-556-334-14>

teismų išvadose, o vienos iš bylos šalių pateikiamuose argumentuose. Taigi, šis principas Lietuvos Respublikos teismuose praktiškai yra netaikomas arba taikomas netiesiogiai, kitaip nei kiti aplinkos teisės principai, kuriais Lietuvos Respublikos nacionaliniai teismai remiasi sprenddami bylas ir pateikdami išvadas.

5.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymas Europos Sąjungos teismų praktikoje

Europos Sąjungos teismų praktikoje aukštas aplinkos apsaugos lygis sutinkamas dažniau lyginant su Lietuvos Respublikos teismų praktika, todėl teismų praktikos, susijusios su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, Europos Sąjungos lygmeniu ženkliai daugiau.

Kaip jau buvo minėta, aukštas aplinkos apsaugos lygis nėra laikomas pačiu aukščiausiu, kadangi įgyvendinant šį principą reikia atsižvelgti į konkretaus regiono aplinkos būklę. Ši išvada Europos Sąjungos teismų praktikoje buvo konstatuota ne kartą. 1998 m. liepos 14 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė sprendimą byloje *Safety Hi-Tech prieš S. & T.* Minėtoje byloje teismas nustatė, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas neturi būti suabsoliutinamas ir tapatinamas su pačiu aukščiausiu aplinkos apsaugos lygiu. Taigi, kaip jau buvo minėta, aukštas aplinkos apsaugos lygis nebūtinai turi būti techniškai aukščiausias, nes Europos Sąjungos valstybės narės visuomet gali nustatyti ir taikyti griežtesnius aplinkos apsaugos standartus.⁹⁷

Analogišką išvadą, jog aukštas aplinkos apsaugos lygis nėra laikomas pačiu aukščiausiu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pateikia ir byloje *Bettati*.⁹⁸ Šia išvada Europos Sąjungos Teisingumo Teismas rėmėsi ir kitose bylose, tokiose kaip: *Prancūzija prieš Komisiją*⁹⁹, *Pfizer*

⁹⁷ *Safety Hi-Tech prieš S. & T.*, C-284/95, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1998), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-284%252F95&docid=43998&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

⁹⁸ *Bettati*, C-341/95, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1998), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-341%252F95&docid=43999&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

⁹⁹ *Prancūzija prieš Komisiją*, T-257/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-257%252F07&docid=113751&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

*Animal Health prieš Tarybą*¹⁰⁰, *Alpharma prieš Tarybą*¹⁰¹, *Du Pont de Nemours (France) ir kiti prieš Komisiją*¹⁰² ir t.t.

Kalbant apie aukšto aplinkos apsaugos lygio principą yra svarbu plačiau aptarti jau minėtą *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę*¹⁰³ bylą. Teismas minėjoje byloje nagrinėjo Danijos Karalystės nealkoholinių gėrimų bei alaus taros užstato ir supirkimo sistemą. Pagal šią sistemą, Danijos Karalystėje naudoti galima tik patvirtintą standartizuotą nealkoholinių gėrimų bei alaus tarą. Nustatyta, jog Danijos Karalystė neįvykdė visų savo įsipareigojimų pagal tuometinės Europos Bendrijos sutarties 30 straipsnį dėl iš kitų valstybių importuojamų prekių. Šis dabartinės Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 36 straipsnis, reglamentuoja jog, galima taikyti atitinkamus prekių importo, eksporto ar tranzito draudimus arba apribojimus, jeigu jie yra pateisinami visuomenės dorovės, viešosios tvarkos, visuomenės saugumo, žmonių, augalų ar gyvūnų sveikatos ir gyvybės apsaugos, nacionalinių meno, istorijos, archeologijos vertybių apsaugos bei pramoninės ir komercinės nuosavybės apsaugos sumetimais. Tačiau tokie apribojimai ar draudimai neturi tapti savavališka diskriminacijos priemone ar užslėptu valstybių narių tarpusavio prekybos apribojimu.¹⁰⁴ Taigi, byloje *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę* buvo nagrinėjamas santykis tarp dviejų skirtingų interesų: laisvo prekių judėjimo bei aplinkos apsaugos.

Svarbu pažymėti, jog teismas šioje byloje pačiai užstato ir supirkimo sistemai pritarė. Jis konstatavo, jog minėta patvirtintos taros grąžinimo sistema užtikrina pakartotinį taros naudojimą ir tuo be jokių abejonių leidžia pasiekti labai aukštą aplinkos apsaugos lygį. Todėl tokia nuostata, kuria siekiama užtikrinti teigiamą poveikį aplinkai, anot teismo, yra teisėta.

Tačiau nepaisant to, tokia sistema apsunkino produkcijos importą į Danijos Karalystę, be to, reikalavimai, pagal kuriuos galima naudoti tik standartizuotą tarą ir gauti leidimą buvo neproporcingi. Todėl Teismas šioje byloje laikėsi nuomonės, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio galima pasiekti ir netaikant tokių apribojimų.¹⁰⁵ Vadinas, darytina išvada, jog valstybės narės

¹⁰⁰ *Pfizer Animal Health prieš Tarybą*, T-13/99, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=47642&mode=req&pageIndex=11&dir=&occ=first&part=1&text=T-13%252F99&doclang=EN&cid=508580#ctx1>

¹⁰¹ *Alpharma prieš Tarybą*, T-70/99, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-70%252F99&docid=47643&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹⁰² *Du Pont de Nemours (France) ir kiti prieš Komisiją*, T-31/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2013), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-31%252F07&docid=136242&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹⁰³ *Komisija prieš Danijos Karalystę*, C-302/86, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1988), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=95033&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009935>

¹⁰⁴ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note 1*.

¹⁰⁵ *Komisija prieš Danijos Karalystę*, C-302/86, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1988), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=95033&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009935>

taikomas aplinkos apsaugos lygis, anot Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, yra atveju, kuomet gali būti per didelis.

Analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, galima paminėti ir bylą *Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS ir Association OABA prieš Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables*.¹⁰⁶ Šioje byloje buvo nagrinėtas intensyvaus paukščių auginimo klausimas.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, remdamasis generalinio advokato Paolo Mengozzi 2008 m. lapkričio 6 d. pateikta išvada, konstatavo, jog tuometinės Direktyvos 96/61 tikslas buvo nustatyti bendras atmosferos, vandens ir dirvožemio taršos integruotos prevencijos ir kontrolės taisykles, siekiant išvengti, kad taikant skirtingus požiūrius nebūtų skatinama įvairių aplinkos terpių teršalų kaita. Šis integruotas požiūris įgyvendinamas atitinkamai koordinuojant didelį taršos potencialą turinčių pramoninių įrenginių leidimų suteikimo tvarką ir sąlygas, o tai sudaro galimybę pasiekti aukščiausią visos aplinkos apsaugos lygį, todėl į sąlygas bet kuriuo atveju reikia įtraukti nuostatas, susijusias su tolimosios arba tarpvalstybinės taršos mažinimu, ir užtikrinti aukštą visos aplinkos apsaugos lygį.¹⁰⁷

Svarbu pažymėti, jog šiuo Europos Sąjungos Teisingumo teismo sprendimu buvo remtasi daugelyje kitų bylų, pvz.: bylose *Niels Møller prieš Haderslev Kommune*¹⁰⁸, *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*¹⁰⁹, *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*.¹¹⁰

Dar viena byla, kurią reikėtų paminėti kalbant apie aukšto aplinkos apsaugos lygio principą yra byla *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*. Ši byla savo turiniu yra labai panaši į jau minėtą Kazokiškių sąvartyno bylą, nagrinėtą Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme. Europos Sąjungos Teisingumo teismas nagrinėjo ginčą, kilusį tarp

¹⁰⁶ *Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS ir Association OABA prieš Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables*, C-473/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2009), žiūrėta 2016 03 16,

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591473%252F07&docid=76156&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹⁰⁷ *Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS ir Association OABA prieš Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables*, C-473/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2009), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591473%252F07&docid=76156&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹⁰⁸ *Niels Møller prieš Haderslev Kommune*, C-585/10, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=116684&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=C%25E2%2580%2591585%252F10&doclang=LT&cid=508580#ctx1>

¹⁰⁹ *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*, C-167/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591167%252F09&docid=81540&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹¹⁰ *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*, C-416/10, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2013), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=132341&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1010590>

J. Križan ir kitų 43 ieškovų fizinių asmenų, Pezinoko miesto gyventojų, ir Pezinoko miesto bei Slovakijos aplinkos inspekcijos dėl sąvartyno įrengimo ir eksplotavimo teisėtumo.

Šioje byloje Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis teismas (*Najvyšší súd Slovenskej republiky*) pateikė Europos Sąjungos Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus.¹¹¹ Atsakant į minėtus klausimus byloje buvo remtasi Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės), toliau - TIPK direktyva. Svarbu pažymėti, jog minėtos TIPK direktyvos 1 straipsnyje yra įvardytas aukšto aplinkos apsaugos lygio siekis. Šiame straipsnyje yra nustatyta, jog direktyva yra nustatomos taisyklės, skirtos užkirsti kelią į orą, vandenį ir žemę išmetamiems teršalams, arba, jei tai yra neįmanoma, mažinti jų kiekį ir užkirsti kelią atliekų susidarymui, siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio. Tos pačios direktyvos 15 straipsnyje taip pat randame aukšto aplinkos apsaugos lygio siekį. Šiame straipsnyje yra reglamentuojama, jog Kompetentinga institucija bet kuriuo atveju turi užtikrinti, kad nebūtų didelės taršos ir kad būtų pasiektas aukštas aplinkos apsaugos lygis.¹¹²

Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia byloje sprendžiant nuosavybės apribojimo klausimus, generalinė advokatė Juliane Kokott pateikia tokią išvadą: „nuosavybės apribojimus galima pateisinti bendru suinteresuotumu užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį, kuris pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnį ir Pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnį yra Europos Sąjungos tikslas.“¹¹³

Europos Sąjungos Teisingumo teismas nagrinėjo dar vieną panašią bylą *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*¹¹⁴ Šioje byloje nagrinėjami ginčai tarp fondų *Stichting Natuur en Milieu*, *Stichting Greenpeace Nederland*, keturių fizinių asmenų ir Groningeno provincijos vyriausybės dėl sprendimo, kuriuo ši vyriausybė bendrovei *RWE Eemshaven Holding BV* išdavė leidimą statyti ir eksploatuoti jėgainę Groningeno provincijos teritorijoje, taip pat tarp fondų *Natuur en Milieu*, *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*, *Greenpeace*, asociacijos *Vereniging van Verontruste Burgers van Voorne* ir Pietų Olandijos provincijos vyriausybės dėl sprendimų,

¹¹¹ *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*, C-416/10, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2013), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=132341&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1010590>

¹¹² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės), Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 334 (2010).

¹¹³ *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*, C-416/10, Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada (2012),

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121724&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1010590>

¹¹⁴ *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*, C-167/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591167%252F09&docid=81540&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

kuriais ši valdžios institucija bendrovėms *Electrabel Nederland N.V.* ir *E.On Benelux N.V.* išdavė leidimus statyti ir eksploatuoti dvi jėgaines Pietų Olandijos provincijos teritorijoje.

Teismas šioje byloje konstatavo, jog jau minėta, TIPK direktyva yra priimta siekiant įgyvendinti Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo nurodytus Europos Sąjungos tikslus ir principus aplinkos srityje, nesiekiami visiško suderinimo. Tokiomis aplinkybėmis valstybės narės pasilieka teisę, remdamosi TIPK direktyvos 9 straipsnio 7 ir 8 dalimis, numatyti kitas specialias, jei reikia, griežtesnes, leidimo sąlygas ir bendrose privalomose taisyklėse nustatyti tam tikrus atskirų įrenginių kategorijų reikalavimus, jeigu garantuojami integruoti tokios tvarkos taikymo būdai ir lygiavertis aukštas aplinkos apsaugos lygis.¹¹⁵

Taigi, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas šioje byloje dar kartą patvirtino nuostatą, jog Europos Sąjungos valstybės narės visuomet gali nustatyti ir taikyti griežtesnius aplinkos apsaugos standartus, tokiu būdu siekiant užtikrinti kuo aukštesnį aplinkos apsaugos lygį.

2007 m. liepos 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Industrias Químicas del Vallés prieš Komisiją* konstatavo, jog 1991 m. liepos 15 d. Tarybos Direktyvos 91/414/EEB dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką pagrindinis siekis yra pašalinti augalų produktų prekybos Europos Sąjungoje kliūtis, išsaugant aukštą aplinkos apsaugos ir žmonių bei gyvūnų sveikatos apsaugos lygį. Šiomis aplinkybėmis, pažymėtina, kad atsižvelgiant į kompleksinius techninius vertinimus, kuriuos Komisija turi atlikti, jai turėtų būti pripažinta didelė diskrecija tam, kad ji galėtų veiksmingai siekti iškeltų tikslų.¹¹⁶ Svarbu paminėti, jog šia išvada Europos Sąjungos Teisingumo Teismas rėmėsi daugelyje kitų bylų, tokių kaip: *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*¹¹⁷, *Dow AgroSciences ir kt. prieš Komisiją*¹¹⁸, *Gowan Comércio Internacional e Serviços*¹¹⁹ ir kitose.

Kalbant apie aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, taip pat yra svarbu paminėti ir tokias bylas kaip *ARCO Chemie Nederland*. Šioje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

¹¹⁵ *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*, C-167/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591167%252F09&docid=81540&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

¹¹⁶ *Industrias Químicas del Vallés prieš Komisiją*, C-326/05, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2007), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591326%252F05&docid=62756&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹¹⁷ *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*, C-138/05, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2006), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-138%252F05&docid=64050&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹¹⁸ *Dow AgroSciences ir kt. prieš Komisiją*, T-475/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-475%252F07&docid=109289&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹¹⁹ *Gowan Comércio Internacional e Serviços*, C-77/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-77%252F09&docid=83467&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

pateikia platų sąvokos „atliekos“ aiškinimą. Terminas „atliekos“, anot teismo, turi būti aiškinamas atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybės narės įsipareigojimą pasiekti aukštą aplinkos apsaugos lygį.¹²⁰ Šia Europos Sąjungos Teisingumo Teismas remiasi ir kitose atliekų tvarkymo sritys bylose, pavyzdžiui, *Commune de Mesquer*¹²¹ byloje.

Fornasar byloje, buvo konstatuota jog, aukštas aplinkos apsaugos lygio principas yra pagrindas pripažinti teisėtu griežtesnį atliekų tvarkymo reglamentavimą Italijoje.¹²² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas šia išvada rėmėsi ir kitose bylose: *Dimos Agiou Nikolaou*¹²³, *Deponiezweckverband Eiterköpfe*¹²⁴ ir t.t.

Analizuojant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pastebėta, jog teismas, aukštu aplinkos apsaugos lygio principu rėmėsi nagrinėdamas skirtingų sričių bylas. Pateiktoje lentelėje atsispindi nagrinėtų bylų sritys. Daugiausia bylų, kuriose Europos Sąjungos Teisingumo teismas rėmėsi aukšto aplinkos apsaugos lygio principu, be abejonės, yra aplinkos srityje. Tačiau svarbu yra paminėti ir kitas svarbias sritis, tokias kaip: tarša, atliekos, žemės ūkis ir žuvininkystė, visuomenės sveikata, teisės aktų derinimas bei laisvas prekių judėjimas. Pastebėtina, jog kai kurios bylos yra priskirtos kelioms sritims, nes bylose buvo nagrinėjami keli skirtingi klausimai.

Lentelė „Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo taikymas Europos Sąjungos teismų praktikoje“ (sudaryta autorės)

Sritys	Bylos	Esminiai aspektai
Aplinka	<i>Safety Hi-Tech</i> prieš S. & T. (C-284/95); <i>Bettati</i> (C-341/95); <i>Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS</i> ir <i>Association OABA</i> prieš <i>Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables</i> (C-473/07); <i>Niels Møller</i> prieš <i>Haderslev Kommune</i> (C-585/10); <i>Stichting</i>	Šiose bylose Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, nagrinėjo klausimus, susijusius su aplinka bei jos apsauga. Jose buvo įtvirtinta pareiga užtikrinti aukštą visos aplinkos apsaugos lygį.

¹²⁰ *ARCO Chemie Nederland*, C-418/97, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-418%252F97&docid=45350&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹²¹ *Commune de Mesquer*, C-188/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2008), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-188%252F07&docid=69388&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹²² *Fornasar*, C-318/98, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2000), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591318%252F98&docid=45382&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹²³ *Dimos Agiou Nikolaou*, C-82/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-82%252F09&docid=79657&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

¹²⁴ *Deponiezweckverband Eiterköpfe*, C-6/03, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2005), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-6%252F03&docid=60711&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>

	<i>Natuur en Milieu</i> ir kt. (C-167/09); <i>Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia</i> (C-416/10); <i>ARCO Chemie Nederland</i> (C-418/97); <i>Commune de Mesquer</i> (C-188/07); <i>Fornasar</i> (C-318/98); <i>Dimos Agiou Nikolaou</i> (C-82/09); <i>Deponiezweckverband Eiterköpfe</i> (C-6/03).	
Tarša	<i>Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS</i> ir <i>Association OABA</i> prieš <i>Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables</i> (C-473/07); <i>Niels Møller</i> prieš <i>Haderslev Kommune</i> (C-585/10); <i>Stichting Natuur en Milieu</i> ir kt. (C-167/09); <i>Commune de Mesquer</i> (C-188/07).	Šiose bylose buvo nagrinėti klausimai, susiję su aplinkos tarša. Teismas šiose bylose pažymėjo, jog turi būti siekiama, kad nebūtų didelės taršos ir kad būtų pasiektas aukštas aplinkos apsaugos lygis.
Atliekos	<i>Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia</i> (C-416/10); <i>ARCO Chemie Nederland</i> (C-418/97); <i>Commune de Mesquer</i> (C-188/07); <i>Fornasar</i> (C-318/98); <i>Deponiezweckverband Eiterköpfe</i> (C-6/03).	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas šiose bylose sprendė klausimus, susijusius su atliekomis bei tinkamu jų tvarkymu. Teismas daugelyje jų pažymėjo, jog terminas „atliekos“, turi būti aiškinamas atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybės narės įsipareigojimą pasiekti aukštą aplinkos apsaugos lygį.
Visuomenės sveikata	<i>Prancūzija</i> prieš <i>Komisiją</i> (T-257/07).	Aukšto aplinkos apsaugos lygio principu Europos Sąjungos Teisingumo teismas rėmėsi ir sprenddamas klausimus visuomenės sveikatos srityje.
Žemės ūkis ir žuvininkystė	<i>Pfizer Animal Health</i> prieš Tarybą (T-13/99); <i>Alpharma</i> prieš Tarybą (T-70/99); <i>Du Pont de Nemours (France)</i> ir kiti prieš <i>Komisiją</i> (T-31/07); <i>Industrias Químicas del Vallés</i> prieš <i>Komisiją</i> (C-326/05); <i>Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie</i> (C-138/05); <i>Dow AgroSciences ir kt. prieš Komisiją</i> (T-475/07); <i>Gowan Comércio Internacional e Serviços</i> (C-77/09).	Remiantis aukšto aplinkos apsaugos lygio principu buvo nagrinėti klausimai, susiję su žemės ūkiu ir žuvininkyste. Teismas akcentavo, jog pagrindinis siekis yra išsaugoti aukštą aplinkos apsaugos ir žmonių bei gyvūnų sveikatos apsaugos lygį.
Teisės aktų derinimas	<i>Safety Hi-Tech</i> prieš S. & T. (C-284/95); <i>Bettati</i> (C-341/95); <i>Dow AgroSciences</i> ir kt. prieš <i>Komisiją</i> (T-475/07); <i>Gowan Comércio Internacional e Serviços</i> (C-77/09); <i>ARCO Chemie Nederland</i> (C-418/97).	Šiose bylose buvo nagrinėjami ir sprendžiami klausimai teisės aktų derinimo srityje. Konstatuota, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas neturi būti tapatinamas su pačiu aukščiausiu aplinkos apsaugos lygiu, todėl savo nacionalinėje teisėje valstybės narės gali įtvirtinti griežtesnius reikalavimus.
Laisvas prekių judėjimas	<i>Safety Hi-Tech</i> prieš S. & T. (C-284/95), <i>Bettati</i> (C-341/95), <i>Europos Bendrijų Komisija</i> prieš <i>Danijos Karalystę</i> (C-302/86).	Aukštas aplinkos apsaugos lygio principas minimas ir bylose, kuriuose sprendžiami dėl laisvo prekių judėjimo. Buvo nagrinėtas buvo santykis tarp laisvo prekių judėjimo bei aukšto aplinkos apsaugos lygio.

Išanalizavus teismų praktiką, galima daryti išvadą, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra nepaprastai svarbus Europos Sąjungos aplinkos teisėje. Nors Europos Sąjungos valstybės narės, tarp jų ir Lietuvos Respublika savo teismuose šiuo principu tiesiogiai dažniausiai nesivadovauja, tačiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nagrinėdamas įvairių sričių bylas neretai taiko ir remiasi šiuo principu, o tai žymi šio principo reikalingumą ir svarbumą.

6. AUKŠTO LYGIO APLINKOS APSAUGA IR KITOS SOCIALINĖS – EKONOMINĖS VERTYBĖS

Analizuojant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą ir jo reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje yra svarbu išnagrinėti jo santykį su kitomis svarbiomis vertybėmis, tokiomis kaip žmonių sveikata ir jos aukšto lygio apsauga bei ekonominiu augimu. Santykis su kitomis visuomenei aktualiomis vertybėmis padeda atskleisti nagrinėjamo principo reikšmingumą. Šiame skyriuje bus analizuojamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo ryšis su aukšto lygio žmonių sveikatos apsauga. Taip pat bus pateikiamas ryšis tarp aukšto aplinkos apsaugos lygio bei ekonominio augimo.

6.1. Aukšto lygio aplinkos apsaugos santykis su žmonių sveikatos apsauga

Didėjant teršalų emisijos mastams bei kitam neigiamam poveikiui aplinkai, buvo pastebėta tendencija, jog žmonių sveikata yra tiesiogiai priklausoma nuo aplinkos kokybės. Europos Sąjunga, reaguodama į vykstančius procesus, įvedė griežtus aplinkos apsaugos standartus ir reikalavimus. Minėtais reikalavimas yra siekiama užtikrinti tiek aukštą aplinkos apsaugos lygį, tiek ir aukštą sveikatos apsaugos lygį Europos Sąjungoje.

Siekį užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos bei žmonių sveikatos apsaugos lygį visoje Europos Sąjungoje patvirtina teisės aktų statusas bei vieta Europos Sąjungos teisės aktų hierarchijoje. Svarbu pažymėti, jog minėti siekiai užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos bei žmonių sveikatos apsaugos lygį yra įtvirtinti Steigiamosiose Sutartyse. Kadangi minėti teisės aktai turi konstitucinį statusą, vadinasi, galima drąsiai teigti, jog sveikatos apsauga ir aplinkos apsauga turi be galo didelę reikšmę.¹²⁵

Svarbu pažymėti, jog pačią sąvoką „Aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis“ randame Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 168 straipsnyje. Tos pačios, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnyje, šalia tikslo išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę yra nurodomas ir tikslas saugoti žmonių sveikatą.¹²⁶

Anot prof. dr. Eduardo Monkevičiaus, Europos Sąjungos aplinkos politikos siekio „saugoti žmonių sveikatą“ išskyrimas į atskirą tikslą nėra atsitiktinis. Jis turi teorinę ir praktinę reikšmę. Iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatų seka, kad Europos Sąjungos lygyje siekiant apsaugoti visuomenės, tam tikros visuomenės grupės ir atskiro individo sveikatą yra būtina imtis prevencinių aplinkosaugos priemonių. Vadinasi, yra keliamas tikslas ne tik išsaugoti

¹²⁵ Regina Prapiestienė ir Deimilė Prapiestytė, „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką“, Geografija, T. 46, (2010): 33.

¹²⁶ Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, *supra note 1*.

bei gerinti aplinkos kokybę bet ir užkirsti kelią bet kokiam neigiamam ir kenksmingam išoriniam poveikiui, kuris gali sukelti rimtą grėsmę žmonių sveikatai ir net gyvybei.¹²⁷

Taip pat reikia, pažymėti, jog abu minėti siekiai aukštas žmonių sveikatos apsaugos ir aukštas aplinkos apsaugos lygis yra įtvirtinti ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Šios chartijos 35 straipsnyje, yra nurodyta, jog vykdant visą Sąjungos politiką ir veiklą, užtikrinamas aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis.¹²⁸ Kaip jau buvo minėta, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnyje yra įvardijamas ir aukštas aplinkosaugos lygis.

Teisės doktrinoje aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugos bei aukšto lygio aplinkos apsaugos santykis yra traktuojamas įvairiai. Vieni autoriai teigia, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio užtikrinimas yra tik priemonė pagrindiniam tikslui – aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugai, užtikrinti. Tuo tarpu kiti mano, jog be aplinkosaugos teisių negali būti ir kitų žmonių teisių, tame tarpe ir teisės į aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugą.¹²⁹

Kalbant apie aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugą, galima paminėti, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra ne kartą pasisakęs šia tema. Pavyzdžiui, byloje *Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» ir kt.* teismas konstatavo, jog valstybės narės, turi nuspręsti, kokio lygio visuomenės sveikatos apsaugą jos ketina užtikrinti ir kaip šį lygį pasiekti.¹³⁰ Generalinis advokatas Paolo Mengozzi 2014 m. liepos 17 d. pateikė išvadą byloje *Geoffrey Léger prieš Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes ir Établissement français du sang*. Šioje išvadoje jis teigia, kad kadangi sveikatos apsaugos lygis įvairiose valstybėse narėse gali skirtis, valstybėms narėms turi būti suteikta diskrecija.¹³¹ Vadinas, siekiant aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugos, lygiai taip pat kaip ir siekiant aukšto lygio aplinkos apsaugos, Europos Sąjungos valstybės narės gali taikyti griežtesnius reikalavimus.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog žmonių gyvenimo lygio ir kokybės gerėjimas yra neatsiejami nuo aukšto lygio aplinkos apsaugos ir jos kokybės gerinimo, vadinas, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra labai svarbus siekiant užtikrinti žmonių sveikatos apsaugą.

¹²⁷ Eduardas Monkevičius, *supra note* 61.

¹²⁸ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *supra note* 45.

¹²⁹ Gintaras Gaidys, „Žmogaus teisės į sveiką aplinką statuso identifikavimo problemos“, *Mykolo Romerio Universitetas. Socialinių mokslų studijos*, Mokslo darbai, 1 (1), (2009): 54.

¹³⁰ *Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» ir kt.*, C-113/13, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2014), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-113%252F13&docid=160565&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>

¹³¹ *Geoffrey Léger prieš Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes ir Établissement français du sang*, C-528/13, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2014), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591528%252F13&docid=173770&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>

6.2. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtaka ekonominiam augimui

Nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmę yra labai svarbu išanalizuoti ne tik šio principo santykį su žmonių sveikatos apsauga, bet ir aptarti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtaką kitai, šiuolaikiniame pasaulyje svarbiai vertybei - ekonominiam vystymuisi. Siekiant užtikrinti aukšto lygio žmonių gyvenimo kokybę yra svarbu ne tik pasirūpinti aplinkos apsauga, bet ir užtikrinti ekonominį augimą, t. y. pasiekti, kad ateinančių kartų pajamos nebūtų mažesnės nei yra dabar.

Kalbant apie nagrinėjamo principo ir ekonomikos ryšį, reikėtų prisiminti jau aptartą darnaus vystymosi koncepciją. Nors ši koncepcija, kuri teigia, kad visuomenė, ekonomika bei aplinkos apsauga turi išlaikyti pusiausvyrą tarpusavyje, yra įtvirtinta ir įgyvendinama tarptautiniu lygmeniu, tačiau nagrinėjant aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, yra akcentuotina, jog trečiosios šalys, tokios kaip Rusijos Federacija, aukšto aplinkos apsaugos lygio principo savo nacionalinėje teisėje neturi įtvirtinusias.

Lyginant Europos Sąjungos aplinkos teisę, kurioje yra įtvirtintas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, su Rusijos Federacijos aplinkos apsaugos teise, kuri nereglamentuoja tokio principo, yra akcentuotina, jog ekonominis augimas Rusijos Federacijoje gali vystytis greičiau. Taip yra todėl, kad nesant reikalavimo užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį, Rusijos Federacijos subjektai atitinkamas prekes gali pagaminti daug mažesniais kaštais.

Kaip jau buvo minėta, siekis užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį reikalauja, jog pramonės, gamybos ir kitose srityse būtų naudojamos tik pažangiausios ir naujausios technologijos, kurios užtikrintų kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai. Tokių technologijų įrengimas bei naudojimas jomis, reikalauja nemažų išlaidų, todėl prekės savikaina stipriai išauga. Vadinasi, galima teigti, jog neįtvirtinusi savo teisėje aukšto aplinkos apsaugos lygio principo Rusijos Federacija ekonominiu požiūriu turi pranašumą konkuruojant su Europos Sąjungos valstybėmis.

Svarbu pažymėti, jog Rusijos Federacija, be visa ko, dar turi ir gausius išteklių resursus. Tačiau nagrinėjant konkurencingumą, svarbu pažymėti, jog pasaulyje yra pastebėta tendencija, jog šalių, tokių kaip Rusijos Federacija, naudojami gausūs ištekliai dar negarantuoja joms didelio konkurencingumo, net gi atvirkščiai, didelį plotą užimanti ir gausius išteklius turinti Rusijos Federacija yra mažiau konkurencinga, lyginant, tarkim su Šveicarijos Konfederacija, kuri neturi gausių gamtinių išteklių.¹³²

¹³² Giedrė Rakauskienė ir Rima Tamošiūnienė, „Šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai“, *Verslas: teorija ir praktika*, 14(3) (2013): 177–187.

Kalbant apie konkurencingumą, galima būtų paminėti ir jau aptartą faktą, jog Europos Sąjungos valstybės narės gali taikyti griežtesnius standartus aplinkos apsaugos srityje. Akcentuotina, jog taikydamos griežtesnius reikalavimus atitinkamos Europos Sąjungos valstybės narės, užtikrina aukštą aplinkos apsaugos lygį, tačiau tokiu būdu tampa ne tokios pranašios ekonominiu požiūriu. Daugelyje valstybių juridiniams asmenims neretai atrodo, jog ekonominė nauda, naudojant bei įdiegiant naujausias ir aplinkai mažiausiai kenksmingas technologijas bei gamybos būdus, yra pernelyg maža. Yra abejojama ar naujos naujų technologijų įdiegimas bei naudojimas pateisins papildomas išlaidas bei darbą.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad aukšto aplinkos apsaugos lygio siekis Europos Sąjungos teisėje yra vienas esminių ir prioritetinių, Europos Sąjunga imasi atitinkamų priemonių, kad jis būtų įgyvendintas ir suderintas su ekonominiu augimu. Siekdama didinti technologijų, tausojančių aplinką, paklausą Europos Sąjunga taiko įvairias priemones. Pavyzdžiui, finansinės iniciatyvos, žalieji viešieji pirkimai, ekologinis ženklavimas, aplinkos apsaugos technologijų tikrinimas, savanoriški susitarimai ir pramonės standartai.¹³³

Apibendrinus, darytina išvada, jog siekiant išlaikyti aukštą žmonių gyvenimo kokybę reikia užtikrinti ne tik aukštą aplinkos apsaugos lygį, bet ir ekonomikos augimą bei konkurencingumą. Nors aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įgyvendinimas nėra labai palankus ekonominiu požiūriu, tačiau šios vertybės tarpusavyje visgi turi būti derinamos. Turi būti siekiama ugdyti šiuolaikinių žmonių sąmoningumą ir įskiepyti norą siekti aukšto aplinkos apsaugos lygio. Juk besaikis gamtinių išteklių naudojimas ir aplinkos teršimas siekiant ekonominės naudos, gali privesti prie labai liūdnos žmonijos baigties, kuomet svarbiau bus turėti švarią aplinką, kurioje galėtų sveikai augti vaikai, tačiau jau bus per vėlu.

¹³³ Europos Komisija, *Aplinka, Ekologinės inovacijos – kelias į būsimą Europos konkurencingumą*, (ES leidinių biuras), žiūrėta 2016 03 20 <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/ecoinnovation/lt.pdf>

IŠVADOS

1) Aplinkos teisės principai: aukšto aplinkos apsaugos lygio, integracijos, darnaus vystymosi, prevencinių veikslių, atsargumo, žalos šaltinio bei „teršėjas moka“, yra suprantami kaip pagrindai, pamatinės nuostatos, kurių pagrindinis tikslas yra išsaugoti kaip įmanoma švaresnę ir saugesnę aplinką ateities kartoms. Šie Europos Sąjungos aplinkos teisės principai yra nepaprastai svarbūs ir turi labai didelę reikšmę aplinkos teisėje.

2) Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas nėra aiškiai apibrėžtas Europos Sąjungos teisės aktuose, todėl neretai yra suprantamas ir interpretuojamas skirtingai. Išanalizavus šio principo sampratą bei turinį, galima daryti išvadą jog, jis yra suprantamas kaip reikalavimas išlaikyti esamą aplinkos kokybę, imtis prevencinių veikslių, kad aplinka būtų gerinama ir saugoma, kad išliktų būsimoms kartoms, imtis atsargumo priemonių ir sudaryti sąlygas, kad būtų atkurta ir išlaikyta aplinka, daranti kuo mažesnę neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir gyvenimo kokybei. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas turi ypatingą reikšmę siekiant apsaugoti aplinką Europos Sąjungoje, todėl neretai yra laikomas esminiu aplinkos teisės principu. Šio principo ypatingą reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje žymi ir tai, jog jis yra tiesiogiai įtvirtintas pirminėje Europos Sąjungos teisėje.

3) Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra tiesiogiai įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 191 straipsnio 2 dalyje. Vadinasi, šio principo įgyvendinimas yra privalomojo pobūdžio, todėl kiekviena valstybė narė vykdydama savo veiklą, turi siekti išsaugoti esamą aplinkos kokybę bei imtis prevencinių veikslių, kad aplinka būtų saugoma ir gerinama, tokiu būdu užtikrinant aukštą aplinkos apsaugos lygį. Tačiau norint tinkamai šį principą įgyvendinti, kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė jį turėtų tiesiogiai įtvirtinti ir savo nacionaliniuose teisės aktuose. Svarbu pažymėti, jog Lietuvos Respublikos teisės aktuose šis principas nėra tiesiogiai įtvirtintas.

4) Išanalizavus aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykį su kitais teisės principais, galima daryti išvadą, jog visi nagrinėti principai tarpusavyje yra susiję ir vienas kitą papildo. Visų aplinkosaugos teisės principų tikslas yra išsaugoti saugią ir švarią aplinką ateities kartoms. Siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio yra būtina imtis atsargumo priemonių, atitinkamų prevencinių veikslių, atsižvelgti į darnios plėtros, „teršėjas moka“, žalos šaltinio, proporcingumo principus. Dėl pernelyg glaudaus aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykio su kitais principais, kartais kyla problema, nes aukštas aplinkos apsaugos lygis neretai yra suprantamas kaip kitų teisės principų siekis ir sudedamoji dalis, todėl kaip atskiras principas jis ne visada yra įvardijamas. Aukšto aplinkos apsaugos lygio siekis yra glaudžiai susijęs ir su kitomis vertybėmis, tokiomis kaip žmonių sveikatos apsauga. Išnagrinėjus aukšto aplinkos

apsaugos lygio principo ryšį su žmonių sveikatos apsauga, galima teigti, jog žmonių gyvenimo lygio ir kokybės gerėjimas yra neatsiejami nuo aukšto lygio aplinkos apsaugos ir jos kokybės gerinimo, vadinasi, aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra labai svarbus siekiant užtikrinti žmonių sveikatos apsaugą. Taip pat siekiant išlaikyti aukštą žmonių gyvenimo kokybę reikia užtikrinti ne tik aukštą aplinkos ir žmonių sveikatos apsaugos lygį, bet ir ekonomikos augimą bei konkurencingumą.

5) Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas Lietuvos Respublikos teismų praktikoje praktiškai nėra taikomas, kartais bylose jis įvardijamas, tačiau netiesiogiai. Priešingai nei Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teismuose, Europos Sąjungos teismų praktikoje šis principas sutinkamas kur kas dažniau. Išanalizavus Europos Sąjungos teismų praktiką, darytina išvada, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas turi ypatingą reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje, nes Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nagrinėdamas įvairių sričių bylas neretai taiko ir remiasi šiuo principu.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į tai, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra labai svarbus siekiant užtikrinti mus supančios aplinkos apsaugą bei jos kokybės išsaugojimą ateities kartoms, šį principą reikėtų tiesiogiai įtvirtinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Tiesioginis aukšto aplinkos apsaugos lygio įtvirtinimas padės ugdyti mūsų visuomenės sąmoningumą ir užtikrins dar geresnį šio principo įgyvendinimą mūsų valstybėje. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas galėtų būti įtvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 4 dalyje, kur yra įvardijami aplinkos apsaugos principai.

Siūloma papildyti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 4 straipsnį nauja 5 dalimi: „Įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje vadovautis aukšto aplinkos apsaugos lygio principu“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. “Lietuvos Respublikos konstitucija”, *Valstybės žinios*, 33-1014, (1992).
2. “Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas”, *Valstybės žinios* 5-75, (1992).
3. “Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas” *Valstybės žinios*, 98-2813, (1999).
4. “Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 61-1726, (1998).
5. “Lietuvos Respublikos vandens įstatymas”, *Valstybės žinios*, 104-2615, (1997).
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymo“, *Valstybės žinios*, 106-3827 (2001).
7. 2015 m. balandžio 16 d. Nr. XII-1626 Nutarimas dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo.
8. Europos Sąjungos sutartis ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, Nr. C 326/1 (2012).
9. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų, Europos sąjungos oficialusis leidinys, L334/17.
10. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Europos sąjungos oficialusis leidinys, 2012/C 326/02.
11. Pirmoji Europos Sąjungos veiksmų programa, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C112 (1972).
12. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės), Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 334 (2010).
13. 1993 m. vasario 1d. Tarybos ir valstybių narių vyriausybių atstovų rezoliucija dėl Europos Bendrijų aplinkos apsaugos veiksmų programos ir tvarios plėtros (OJ, 1993/C 138/1).
14. Communication from the Commission on the precautionary principle (COM/2000/0001 final).

Specialioji literatūra:

15. Andruškevičius, Arvydas, *Administracinės teisės principai ir normų ribos*, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
16. Baublys, Linas, et al., *Teisės teorijos įvadas*, Vilnius: MES, 2010.
17. Danėlienė, Ingrida, „Proporcingumo principo taikymas administracinėje ir aplinkos teisėje“, *Teisė* (2009): 72.
18. Faure, Michael, *The Harmonisation, Codification and Integration of Environmental Law: A Search for Definitions*, *European Environmental Law Review*, 2000.
19. Gaidys, Gintaras, „Žmogaus teisės į sveiką aplinką statuso identifikavimo problemos“, *Mykolo Romerio Universitetas. Socialinių mokslų studijos*, Mokslo darbai, 1 (1), (2009): 54.
20. Galloway, James, et al., *Optimizing nitrogen management in food and energy production and environmental protection*, Netherlands, Lisse: Swets & Zeitlinger B. V., 2002.
21. Hart, Herbert Lionel Adolphus, *Teisės samprata*, Vilnius: Pradai, 1997.
22. Jankauskas, Kęstutis, „Teisės principų samprata ir jos įtvirtinimas konstitucinėje jurisprudencijoje“, daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2005. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20051017_114820-87997/DS.005.0.01.ETD
23. Kiss, Alexandre Charles, Dinah Shelton, *Guide to International Environmental Law*, Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Pub., 2007.
24. Kramer, Ludvig, *EC Environmental Law*, London: Sweet and Maxwell, 2003.
25. Kūris, Egidijus, „Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas“, *Jurisprudencija*, (2002).
26. Kvietkauskas, Vytautas, *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
27. Lazdinis, Imantas, *Aplinkos politika ir valdymas*, Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
28. Macrory, Richard, Ian Havercroft ir Ray Purdy, *Principles of European environmental law*, Groningen: Europa Law Pub., 2004.
29. Meškys, Linas, „Europos Sąjungos aplinkosaugos principos „teršėjas moka“ įgyvendinimas Lietuvos Respublikos teisės sistemoje“, *Jurisprudencija* (2006).
30. Monkevičius, Eduardas, „Žmogaus teisių į saugią aplinką užtikrinimas globalizacijos sąlygomis“, *Societal Innovations for Global Growth*, 1(1), (2012): 200 – 220.

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188621099/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

31. Monkevičius, Eduardas “Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos”, *Jurisprudencija* (2008).
32. Nauševičius, Vytautas ir Imantas Lazdinis, *Darnaus vystymosi politika ir valdymas*, Vilnius: MRU, 2010.
33. Petrikaitė, Eglė „Aplinkos apsaugos principų įgyvendinimas Lietuvos aplinkosaugos teisėje“, magistro baigiamasis darbas, MRU, 2014, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140603_110255-94280/DS.005.0.01.ETD
34. Prapiestienė, Regina ir Deimilė Prapiestytė, “Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo įgyvendinant Europos Sąjungos aplinkos politiką”, *Geografija*, T. 46, (2010): 33.
35. Ragulskytė – Markovienė, Rasa, *Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais*, Vilnius: Eugrimas, 2005.
36. Ragulskytė – Markovienė, Rasa, “Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos”, *Teisė*, (2011): 78-103.
37. Rakauskienė, Giedrė ir Rima Tamošiūnienė, „Šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai“, *Verslas: teorija ir praktika*, 14(3) (2013): 177–187.
38. Sadeleer, Nicolas de, *Environmental Principles – From Political Slogans to Legal Rules*, Oxford: Oxford University Press, 2002.
39. Vaišvila, Alfonsas, *Teisės teorija*, Vilnius: Justitia, 2004.
40. Vansevicius, Stasys, *Valstybės ir teisės teorija*, Vilnius: Justitia, 2000.
41. Vaukaitė, Dalia, “Aplinkos teisės principai: teisinis įtvirtinimas ir praktinis pritaikymas”, magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2008, http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20090908_194102-31531/DS.005.1.01.ETD
42. Veinla, Hannes, “Determination of the Level of Environmental Protection and the Proportionality of Environmental Measures in Community Law”, *Juridica International*, (2014): 89 – 98.
43. Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. I: A–Ar, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 2001.
44. Zuleeg, Manfred, *Vorbehaltene Kompetenzen der Mitgliedstaaten der EG auf dem Gebiet des Umweltschutzes*, NVwZ, 1987.
45. Žvaigždiniene, Indrė “Aplinkos apsauga žmogaus teisių kontekste”, *Teisė* (2011).

Internetiniai šaltiniai:

46. Environmental Protection Agency, Best Available Techniques Guidance Notes, žiūrėta 2016 03 15, <http://testweb.epa.ie/licensing/info/bat/>
47. Europos Komisija, *Aplinka, Ekologinės inovacijos – kelias į būsimą Europos konkurencingumą*, (ES leidinių biuras), žiūrėta 2016 03 20 <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/ecoinnovation/lt.pdf>
48. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo informacinė sistema, žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu>
49. Lietuvių žodynas, žiūrėta 2016 03 10, <http://zodynai.igloro.info/z/aukstas/>
50. Lietuvos aukščiausiojo teismo informacinė sistema, žiūrėta 2016 03 16 <http://www.lat.lt>
51. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo informacinė sistema, žiūrėta 2016 03 16, <http://www.lvat.lt>
52. Terminų žodynas, žiūrėta 2016 03 10, <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/L/lygis>
53. Vieša teismų sprendimų ir teisės aktų paieškos sistema, žiūrėta 2016 03 16 <http://eteismai.lt/>

Teismų praktika:

54. “Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-989-13”, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/167180140025023/A-822-989-13>
55. “Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-334-14”, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/184411423612038/A-556-334-14>
56. “Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-2235-12”, prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/191221864254621/A-858-2235-12>
57. “Lietuvos aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008”, prieiga per internetą:

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=353b7463-6794-4d89-91fd-4c80817f8a9b>

58. "Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-334-14", prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/184411423612038/A-556-334-14>
59. *Alpharma prieš Tarybą*, T-70/99, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-70%252F99&docid=47643&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
60. *ARCO Chemie Nederland*, C-418/97, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-418%252F97&docid=45350&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
61. *Artogodan and Others v Commission*, T-74/00, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 15, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47533&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1008701>
62. *Association nationale pour la protection des eaux et rivières-TOS ir Association OABA prieš Ministère de l'Écologie, du Développement et de l'Aménagement durables*, C-473/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2009), žiūrėta 2016 03 16, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591473%252F07&docid=76156&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
63. *Azienda sanitaria locale n. 5 «Spezzino» ir kt.*, C-113/13, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2014), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-113%252F13&docid=160565&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>
64. *Bettati*, C-341/95, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1998), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-341%252F95&docid=43999&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>

65. *Commune de Mesquer*, C-188/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2008), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-188%252F07&docid=69388&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
66. *Deponiezweckverband Eiterköpfe*, C-6/03, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2005), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-6%252F03&docid=60711&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
67. *Dimos Agiou Nikolaou*, C-82/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-82%252F09&docid=79657&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
68. *Du Pont de Nemours (France) ir kiti prieš Komisiją*, T-31/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2013), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-31%252F07&docid=136242&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
69. *Dow AgroSciences ir kt. prieš Komisiją*, T-475/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16
70. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-475%252F07&docid=109289&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
71. *Fornasar*, C-318/98, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2000), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591318%252F98&docid=45382&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
72. *Geoffrey Léger prieš Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes ir Établissement français du sang*, C-528/13, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2014), žiūrėta 2016 03 16 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591528%252F13&docid=173770&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>

73. *Gowan Comércio Internacional e Serviços*, C-77/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2010), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-77%252F09&docid=83467&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
74. *Industrias Químicas del Vallés prieš Komisiją*, C-326/05, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2007), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591326%252F05&docid=62756&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
75. *Jozef Križan ir kiti prieš Slovenská inšpekcia životného prostredia*, C-416/10, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2013), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=132341&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1010590>
76. *Komisija prieš Belgijos Karalystę*, C-2/90, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1992), žiūrėta 2016 03 16,
<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=97067&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1011610>
77. *Komisija prieš Danijos Karalystę*, C-302/86, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1988), žiūrėta 2016 03 16,
<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=95033&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009935>
78. *Komisija prieš Švedijos karalystę*, C-438/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2009), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591438%252F07&docid=77863&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=518519#ctx1>
79. *Komisija prieš Tarybą*, C-300/89, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1991), žiūrėta 2016 03 16,
<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=96891&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1009611>
80. *Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką*, C-422/92, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1995), žiūrėta 2016 03 16,
<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dbef637f2a53df46d8>

[b460c66297c1fdb5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLaxr0?text=&docid=98792&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2625075](http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=98792&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2625075)

81. *Niels Møller prieš Haderslev Kommune*, C-585/10, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=116684&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=C%25E2%2580%2591585%252F10&doclang=LT&cid=508580#ctx1>
82. *Pfizer Animal Health prieš Tarybą*, T-13/99, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2002), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=47642&mode=req&pageIndex=11&dir=&occ=first&part=1&text=T-13%252F99&doclang=EN&cid=508580#ctx1>
83. *Prancūzija prieš Komisiją*, T-257/07, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=T-257%252F07&docid=113751&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
84. *Safety Hi-Tech prieš S. & T.*, C-284/95, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (1998), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-284%252F95&docid=43998&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
85. *Stichting Natuur en Milieu ir kt.*, C-167/09, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2011), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C%25E2%2580%2591167%252F09&docid=81540&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=508580#ctx1>
86. *Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie*, C-138/05, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2006), žiūrėta 2016 03 16
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=C-138%252F05&docid=64050&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514140#ctx1>
87. *The Queen v. Secretary of State for the Environment and Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley and Others*, C-293/97, Europos

Sajungos Teisingumo Teismas (1999), žiūrėta 2016 03 16

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dbacff142e6efd4bb2bcd9ecc719ab572e.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLax50?text=&docid=101487&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1461900>

88. *Waddenzee*, C-127/02, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (2004), žiūrėta 2016 03 15,

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5c0df7607efd545cf9268a3b7c49c13fa.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OchiOe0?text=&docid=49452&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1008117>

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra vienas esminių Europos Sąjungos aplinkos teisės principų. Magistro baigiamojo tyrimo tikslas - išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmės Europos Sąjungos aplinkos teisėje probleminius aspektus. Siekiant šio tikslo analizuota teismų praktika, norminė bei specialioji literatūra. Tyrimo rezultatai parodė, jog problematika kyla iš netikslaus principo aiškinimo, kadangi nėra tikslaus aukšto aplinkos apsaugos lygio principo apibrėžimo, jis yra interpretuojamas skirtingai. Nagrinėjamas principas yra glaudžiai susijęs su kitais aplinkos teisės principais, todėl ne visuomet yra įvardijamas kaip atskiras principas, o laikomas kitų principų sudedamąja dalimi. Atskleista, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas tiesiogiai yra įtvirtintas tik Europos Sąjungos teisės aktuose. Lietuvos Respublikoje šis principas nėra tiesiogiai įtvirtintas ir taikomas teismų praktikoje, todėl pasiūlyta šį principą įtvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme.

Raktiniai žodžiai: aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, aukšto lygio aplinkos apsauga, aplinkos teisė.

The principle of a high environmental protection level is one of the essential principles of the EU environmental law. The goal of the final master thesis is to analyze the problematic aspects of the significance of the principle of a high environmental protection level in the EU environmental law. In order to reach this goal, the judicial practice, normal and special literature were analyzed. The results of the research showed the topics arose from an inexact interpretation of the principle: as there is no exact definition of the principle of a high environmental protection level, it is interpreted in different ways. The analyzed principle is closely related with other principles of environmental law, so it is not always defined as a separate principle, but it is considered a constituent of other principles. It was revealed that the principle of a high environmental protection level was directly consolidated in the EU legal acts only. In the Republic of Lithuania, this principle is not directly consolidated and applied in the judicial practice, so it was suggested consolidating this principle in the Law on Environmental Protection of the Republic of Lithuania.

Key words: principle of a high environmental protection level, high level environmental protection, environmental law.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tema – „Aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmė ES aplinkos teisėje“. Aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra laikomas vienu svarbiausių aplinkos teisės principų. Šį principą yra būtina aptarti iš esmės, nes mokslinės literatūros ir žinių apie šį aukšto aplinkos apsaugos lygio principą ir jo įgyvendinimą teisės doktrinoje nėra pakankamai daug - šis principas aptariamas tik fragmentiškai.

Darbo tikslas - išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo reikšmės Europos Sąjungos aplinkos teisėje probleminius aspektus. Šiam tikslui pasiekti yra keliami tokie uždaviniai: išanalizuoti aplinkos teisės principus, jų sampratą ir reikšmę, išnagrinėti aukšto aplinkos apsaugos lygio principą, jo reikšmę bei turinį išanalizuoti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimą ir praktinį taikymą Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikoje šalyse, atskleisti aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykį su kitais aplinkos teisės principais, proporcingumo principu bei kitomis socialinėmis – ekonominėmis vertybėmis, išanalizuoti teismų praktiką, susijusią su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu.

Naudojant analizės, lingvistinį ir loginį – analitinį metodus, pirmoje darbo dalyje nagrinėjami aplinkos teisės principai, jų samprata bei reikšmė. Antroje dalyje analizuojamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principas, nagrinėjama principo samprata, atskleidžiamas jo turinys bei reikšmė. Trečioje dalyje nagrinėjamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo įtvirtinimas Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos aplinkos teisėje. Ketvirtoje dalyje lyginamoju metodu analizuojamas nagrinėjamo principo santykis su kitais aplinkos teisės principais bei proporcingumo principu. Penktoje dalyje analizuojama su aukšto aplinkos apsaugos lygio principu susijusi teismų praktika. Šeštoje dalyje lyginamojo metodo pagalba atskleidžiamas aukšto aplinkos apsaugos lygio principo santykis su kitomis socialinėmis – ekonominėmis vertybėmis.

Atliktas tyrimas parodė, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas turi ypatingą reikšmę Europos Sąjungos aplinkos teisėje, tačiau nėra aiškiai apibrėžtas, dėl to suprantamas ir interpretuojamas skirtingai. Aukštas aplinkos apsaugos lygis neretai yra suprantamas kaip kitų aplinkos teisės principų siekis ir sudedamoji dalis, todėl kaip atskiras principas jis ne visada yra įvardijamas. Be to, šis principas nėra tiesiogiai įtvirtintas Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir nėra taikomas teismų praktikoje.

Atsižvelgiant į tai, jog aukšto aplinkos apsaugos lygio principas yra labai svarbus siekiant užtikrinti mus supančios aplinkos apsaugą bei jos kokybės išsaugojimą ateities kartoms, pasiūlyta šį principą tiesiogiai įtvirtinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The topic of the final master thesis is “Significance of the principle of a high environmental protection level in the EU environmental law”. The principle of a high environmental protection level is considered one of the most important principles of environmental law. This principle should be discussed essentially because the amount of scientific literature and knowledge about this principle of a high environmental protection level and its implantation is not very high in the judicial doctrine – this principle is discussed in fragments only.

The goal of the thesis is to analyze the problematic aspects of the significance of the principle of a high environmental protection level in the EU environmental law. In order to reach this goal, the following tasks are set: to analyze the principles of environmental law, their conception and significance, analyze the principle of a high environmental protection level, its significance and contents, analyze the consolidation of the principle of a high environmental protection level and its practical application in the EU states and the Republic of Lithuania, reveal the relation between the principle of a high environmental protection level and other principles of environmental law, the principle of proportionality and other social-economic values, analyze the judicial practice related with the principle of a high environmental protection level.

By using the analytical, linguistic and logical-analytical methods, the principles of environmental law, their conception and significance are analyzed in the first part of the thesis. The principle of a high environmental protection level is analyzed, the conception of the principle is considered and its content and significance are revealed in the second part. The consolidation of the principle of a high environmental protection level in the EU environmental law and environmental law of the Republic of Lithuania is considered in the third part. The relation between the principle and other principles of environmental law and principle of proportionality is analyzed in the fourth part by using the comparative method. The judicial practice related with the principle of a high environmental protection level is analyzed in the fifth part. The relation between the principle of a high environmental protection level and other social-economic values is revealed in the sixth part with the help of the comparative method.

The performed research showed the principle of a high environmental protection level had a special significance in the EU environmental law; however, it is not clearly defined, so it is understood and interpreted in different ways. The high environmental protection level is often understood as an aim and constituent of other principles of environmental law, so it is not always

indicated as a separate principle. Moreover, this principle is not directly consolidated in the legal acts of the Republic of Lithuania and it is not applied in the judicial practice.

Considering that the principle of a high environmental protection level is very important for the assurance of protection of our surrounding environment and preservation of its quality for future generations, it was suggested consolidating that principle directly in the legal acts of the Republic of Lithuania.